

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

RAPOR

Asgari Yargı Standartları Geliştirme V

Proje Ekibi

2014 – 2015

Avrupa Yargı Kurulları Ağı

Disiplin Prosedürlerine İlişkin Asgari Standartlar ve Hâkimlerin Sorumluluğu

Bu metin, HSYK Dış İlişkiler ve Proje Bürosu tarafından yapılan gayri resmî çeviridir.

Raporun eklerine ulaşmak için bakınız:

http://encj.eu/images/stories/pdf/GA/Hague/encj_report_minimum_standards_v_adopted_ga_june_2015.pdf

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

İÇİNDEKİLER

<i>I. Yönetici Özeti.-</i>	<i>3</i>
<i>II. Giriş: Projenin Amacı ve Metodolojisi.-</i>	<i>5</i>
<i>II.1. Rapor</i>	<i>8</i>
<i>II.2 Anket</i>	<i>10</i>
<i>III. Hâkimlerin disiplin sorumluluğu ve yargı mensuplarına uygulanan disiplin prosedürlerine ilişkin göstergeler.-</i>	<i>12</i>
<i>IV. Yargı disiplini ve bunun yargı bağımsızlığı ile dengelenmesi.-</i>	<i>17</i>
<i>V. Yargı disiplini ile rehber ilkeler ve/veya yargısal davranış kuralları/etik kodlar arasındaki bağlantılar.-</i>	<i>19</i>
<i>VI. Hâkimin disiplin işlemlerine yol açabilecek davranışları.-</i>	<i>24</i>
<i>VII. Disiplin işlemlerinin yönetimi.-</i>	<i>27</i>
<i>VIII. Hâkimin disiplin işlemleri bağlamındaki güvenceleri ve hakları.-</i>	<i>33</i>
<i>IX. Asgari Standartların Özeti.-</i>	<i>45</i>

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

RAPOR

Asgari Yargı Standartları Geliştirme V Proje Ekibi

I. Yönetici Özeti.-

“Asgari Yargı Standartları Geliştirme V” Proje Ekibi, 11-13 Haziran 2014 tarihlerinde Roma’da yapılan Genel Kurul tarafından onaylanan 2014-2015 AYKA çalışma planı neticesinde, Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA) tarafından 2014 yılının Eylül ayında kurulmuştur. Proje Ekibi, daha önceki beş adet AYKA “Asgari Yargı Standartları Geliştirme” ve “Karşılıklı Güven” Çalışma Grubu/Proje Ekibi tarafından yürütülen çalışmanın devamı olarak kurulmuştur. Bu projelerin başarılı olmaları neticesinde, asgari standartların kabul edilmesinin yargı makamları ve farklı hukuk sistemlerinin birbirini daha iyi anlamasını sağladığı ortaya çıkmıştır. AYKA’ya göre, adalet sektörünün belirli alanlarında asgari yargı standartları ve ilgili göstergelerin belirlenmesi, yargı sistemlerinin öz değerlendirmesine yönelik bir araç sunarken Avrupa’daki yargı sistemlerinin yakınlaşmasına ve nihayetinde iyileştirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca bu durum, bağımsız Yargı Kurullarının gelişimini destekleyecek ve Avrupa yargı kültürünün oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Proje Ekibinin temel amaçları şunlardır:

- 1) Hâkimlerin ve mahkemelerin etkinliğini ve hesap verebilirliğini güvence altına almak ve aynı zamanda kamunun yargıya ve bir bütün olarak adalet sistemine olan güvenini temin etmek amacıyla, hâkimlerin disiplin sorumluluğu ve yargı mensuplarına uygulanan disiplin işlemleri konusunda bir dizi asgari standardı ve ilgili göstergeleri geliştirmek.

- 2) Ulusal yargı makamları, Yargı Kurulları veya diğer Devlet erklerinin mevcut disiplin sorumluluğu sistemlerini değerlendirirken veya bununla ilgili herhangi bir reformu planlarken kullanabilecekleri bir araç sağlamak.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Bu Raporda; Madrid, Dublin ve Brüksel'deki çalışma toplantıları sırasında Proje Ekibi tarafından değerlendirilen belirli başlıklara ait asgari standartlar ve göstergeler tanımlanmaktadır. Asgari standartlar ve göstergeler, beş temel alanı kapsamaktadır: yargı disiplini ve bunun yargı bağımsızlığı ile dengelenmesi; yargı disiplini ile yargısal etik kuralları arasındaki bağlantılar; Hâkimlerin disiplin işlemlerine yol açabilecek davranışları; disiplin işlemlerinin yönetimi (hâkimler aleyhinde yapılan disiplin şikâyetlerinden sorumlu organlar dâhil) ve hâkimlerin disiplin işlemleri bağlamındaki güvenceleri ve hakları.

Proje Ekibi, standartlar ve göstergeleri geliştirmek amacıyla, yargı disiplini alanında ulusal sistemlere ilişkin düzenlenen bir ankete katılan AYKA üyelerinden ve bu anketin gözlemcilerinden gelen cevapları analiz etmiş ve tartışmıştır. Proje Ekibi ayrıca mevcut raporlarda yer alan ilgili bilgileri veya ilgili paydaşların (AB Kurumları/Avrupa Konseyi CCJE-Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi/Venedik Komisyonu gibi) yargı disiplini konusunda yayımladığı görüşü ve bu konudaki diğer uluslararası belgeleri de araştırmış, özetlemiş ve değerlendirmiştir. Son olarak, Proje Ekibi, asgari standartların ve göstergelerin, yargı bağımsızlığı ve sorumluluğu konularıyla birtakım bağlantıları olan ve aşağıda örnekleri verilen diğer AYKA belgeleri ve raporları ile tam olarak uyumlu olmalarını sağlamaya çalışmıştır:

1. Yargının Bağımsızlığı ve Hesap Verebilirliğine ilişkin 2013-2014 yılı AYKA Raporu,
2. AYKA Rehber İlkelerinin, Tavsiye Kararlarının ve Esaslarının Sadeleştirilmesine ilişkin 2012-2013 yılı AYKA Raporu,
3. Yargı Kurullarına ilişkin 2010-2011 yılı AYKA Raporu,
4. Asgari Yargı Standartları III (hâkimlerin değerlendirilmesi ve azledilememesi) 2012-2013 yılı AYKA Raporu,
5. Yargının Kendi Kendisini Yönetmesine ilişkin AYKA Budapeşte Deklarasyonu: Bağımsızlık ve Hesap Verebilirliğin Dengelenmesi (2008),

6. Yargı Etiğine ilişkin AYKA Londra Deklarasyonu (2010) ve Londra Deklarasyonunda AYKA tarafından onaylandığı şekliyle, Yargı Etiğine ilişkin 2009-2010 yılı AYKA Raporu Söz konusu AYKA belgeleri ile uyumlu bir şekilde; Proje Ekibi, yargı bağımsızlığı, hesap verebilirlik ve yargısal sorumluluk arasında doğrudan bir bağlantı bulunduğunun bütünüyle

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

farkındadır. Azledilememe ve hâkimlik teminatı, yargı bağımsızlığının temel unsurlarını teşkil etmekte olup söz konusu unsurlar hâkimin rızası olmaksızın görevinden alınmasını engellemektedir. Bununla birlikte; hâkimlere tanınan yetkilerin önemi ve kamunun Yargıya olan güveni, yargı mensuplarını sorumlu tutacak mekanizmaları gerektirmektedir. Bu husus, hâkimin görevini suiistimal etmesi nedeniyle görevine devam etmesinin uygun olmadığına ispatlandığı herhangi bir durumda görevden alınmayı da kapsamaktadır. Hâkimlerin disiplin sorumluluğunun kabul edilerek uygulanmasında dikkatli olunması konusunda bariz bir gereksinim de mevcut olup; bu ihtiyaç, diğer devlet erki organları, diğer Yargı mensupları, medya, toplum ve hatta dava taraflarınca yapılan yasaya aykırı baskılara karşı yargı bağımsızlığı ve özgürlüğünü koruma gerekliliğine dayanmaktadır. Buna göre, daimi nitelikte yapılan bir yargı ataması, ancak disiplin veya ceza hukuku hükümleri ağır bir şekilde ihlal edildiğinde feshedilmelidir. Bir hâkimin rızası dışında farklı bir yere veya göreve nakli, disiplin müeyyidesi yoluyla (veya istisnai olarak yargı sistemi teşkilatının yeniden yapılandırılması sürecinde) öngörülmelidir. Yargı bağımsızlığı ilkesinin bir diğer sonucu olarak; kasıt veya ağır ihmal durumları hariç olmak üzere, hâkimlerin, bir dava hakkında hüküm tesis ederken kanunları yorumlamaları, olayları değerlendirmeleri veya delillerin ağırlığını dikkate almaları yönünden hukuki ve disiplin sorumluluklarının bulunmaması, zira olayların tespiti ve kanunların yorumlanmasındaki adli hataların uygun bir itiraz/temyiz sistemi içerisinde düzeltilmesi gerekmektedir.

II. Giriş: Projenin Amacı ve Metodolojisi.-

“Asgari Yargı Standartları Geliştirme V (Disiplin Prosedürleri)” Proje Ekibi, 11-13 Haziran 2014 tarihlerinde Roma’da yapılan Genel Kurul tarafından onaylanan 2014-2015 AYKA çalışma planı neticesinde, Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA) tarafından 2014 yılının Eylül ayında kurulmuştur. Proje Ekibi, 18 üye ülke (Belçika, Bulgaristan, Danimarka, İngiltere ve Galler, Fransa, İrlanda, İtalya - CSM ve CPGA-, Litvanya, Malta, Hollanda, Kuzey İrlanda, Polonya, Portekiz, Romanya, İskoçya,

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Slovenya, Slovakya ve İspanya) temsilcileri ile birlikte 6 gözlemci ülke (Arnavutluk, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Norveç ve Türkiye) temsilcilerinden oluşmuştur. Proje Ekibinin eş başkanlığı ve koordinasyonu İrlanda Mahkeme Hizmetleri Birimi üyesi Sayın John Hedigan ve İspanya Yargı Erki Genel Konseyi üyesi Sayın Fernando Grande-Marlaska Gómez tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje Ekibi katılımcılarının tam listesi, Ek A olarak bu raporun ekinde sunulmuştur.

Proje Ekibi, daha önceki beş adet AYKA “Asgari Yargı Standartları Geliştirme” ve “Karşılıklı Güven” Çalışma Grubu/Proje Ekibi tarafından yürütülen çalışmanın devamı olarak kurulmuştur. İlk olarak bir dizi örnek standart geliştirmek üzere Avrupa yargı organları için forum oluşturmak amacıyla başlatılan bu girişim, her yıl ilgili Adalet sektörüne yönelik bir dizi asgari standart ve göstergeler geliştiren çok yıllık AYKA projesine dönüşmüştür. Bunun neticesinde ise, sonraki AYKA Proje Ekipleri tarafından, yargı mensuplarının işe alınması, seçilmesi, atanması ve (ilgili olduğu durumlarda) değerlendirilmesi ile terfi ettirilmesine (2011-2012), hâkimlerin değerlendirilmesi ve azledilememesine (2012-2013) ve davaların tahsis edilmesine ve yürürlükte olan güvencelere (2013-2014) ilişkin asgari standartlar (ve ilgili göstergeler) geliştirilmiştir.

Bu projelerin başarıyla sonuçlanması; ortak, asgari standartları uygulamanın yargı makamları ve farklı hukuk sistemlerinin birbirini daha iyi anlamasını sağladığını ve dolayısıyla karşılıklı güvenin ve adli işbirliğinin güçlendirilmesine katkıda bulunurken ortak bir Avrupa yargı kültürünün elde edilmesine yardımcı olduğunu teyit etmiştir. Aynı şekilde, 11-13 Haziran 2014 tarihlerinde Roma’da yapılan Genel Kurulda görüşülen AYKA 2014-2018 yılları taslak Çalışma planında şu hususlar belirtilmiştir: “AYKA; bu belirli alanlarda asgari yargı standartları ve ilgili göstergeleri belirlemenin, yargı sistemlerinin öz değerlendirmesine yönelik bir araç sağladığı ve Avrupa’daki yargı sistemlerinin birbirleriyle yakınlaşmasına ve nihayetinde gelişmesine yardımcı olacağına inanmaktadır. Bu durum, bağımsız Yargı Kurullarının gelişimini de destekleyecek ve bir Avrupa yargı kültürünün elde edilmesine de katkıda bulunacaktır. Adalet sektörü için asgari standartlara ilişkin kapsamlı bir çerçeve geliştirilecektir.”

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Mevcut rapor ve eklerini hazırlamak amacıyla, Proje Ekibi, 18 ve 19 Eylül 2014 tarihlerinde (2014-2015 dönemine yönelik Çalışma planının uygulanmasının ardından AYKA tarafından kurulan diğer Proje Ekibi ile birlikte) Madrid’de bir başlangıç toplantısı ve 8-9 Aralık 2014 tarihlerinde Dublin’de, 26-27 Şubat 2015 tarihlerinde Madrid’de ve 17 Nisan 2015 tarihinde Brüksel’de olmak üzere üç adet ek toplantı düzenlemiştir. Ayrıca, rapor taslağını hazırlamak amacıyla Proje Ekibi içerisinde oluşturulan alt komite 24 Mart 2015 tarihinde Amsterdam’da bir toplantı yapmıştır.

Proje Ekibi üyeleri başlangıç toplantısında Projenin sonuçları ve takip edilecek metodolojiyi görüşmüştür. Proje Ekibi üyeleri, projenin ana sonucunun “hâkimlerin ve mahkemelerin etkinliğini ve hesap verebilirliğini güvence altına almak ve kamunun yargıya ve bir bütün olarak yargı sistemine olan güvenini temin etmek amacıyla, hâkimlerin disiplin sorumluluğu ve yargı mensuplarına uygulanan disiplin işlemleri konusunda bir dizi asgari standart ve ilgili göstergeleri içeren bir rapor” olacağı konusunda mutabakata varmıştır. Ayrıca şu husus da belirtilmiştir: “Standartlar bilhassa önemlidirler; zira Proje sonuçları, ulusal yargı makamları, Yargı Kurulları veya diğer Devlet erkleri tarafından mevcut disiplin sorumluluğu sistemlerini değerlendirirken veya bununla ilgili herhangi bir reformu planlarken kullanılabilecektir. Buna ilaveten, rapor, farklı hukuk sistemleri ve işleyişleri ile birlikte Avrupa’daki adalet sistemlerindeki ortak değerler konusunda farkındalığın artırılmasına ve bunların daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır”.

Proje Ekibi tarafından yürütülecek faaliyetler ve metodolojiye ilişkin olarak, bu faaliyetlerin aşağıdaki şekilde yapılandırılması kararlaştırılmıştır:

A) Proje Ekibinde temsil edilen AYKA üyeleri ve gözlemcileri ile diğer AYKA üyeleri ile gözlemcilerine uygulanan bir anket vasıtasıyla, **hâkimlerin disiplin sorumluluğuna ilişkin ulusal sistemler hakkında ilgili bilgilerin toplanması**:

- Proje Ekibi, hâkimlerin disiplin sorumluluğuna ilişkin ortak standartların (ve ilgili göstergelerin) geliştirilmesine ilişkin başlıca konuları tartışmış ve tanımlamıştır. Söz konusu bilgilerin toplanması amacıyla bir anket hazırlanmıştır. Proje Ekibinin temel bulguları, ankete verilen yanıtların analizine kısmen bağlı olduğu için; etkin bir karşılaştırma aracı ortaya çıkarmak amacıyla

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

anket soruları hazırlanırken cevaplanabilir, kesin ve karşılaştırılabilir olmasına özellikle dikkat edilmiştir.

- Anket, AYKA üyeleri ve gözlemcilerine dağıtılmış ve makul bir cevaplama süresi verilmiştir.

Doldurulan anketler ile bazı AYKA üyeleri ve gözlemcileri tarafından sunulan ek belgeler, Ek C ve Ek D olarak bu Raporun ekinde sunulmuştur.

B) **Hâkimlerin disiplin sorumluluğu alanında ilgili paydaşlar** (örneğin AB Kurumları/Avrupa Konseyi CCJE-Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi/Venedik Komisyonu) **tarafından hazırlanan mevcut raporların ve görüşlerin araştırılması, derlenmesi ve analizi**. Proje Ekibi, bu alandaki ilgili tüm görüşleri ve raporları tespit etmeye ve hâkimlerin disiplin sorumluluğuna ilişkin Avrupa standartlarını ve Uluslararası standartları özetleyen söz konusu materyalleri analiz etmeye çalışmıştır. Ek B’de, Proje Grubunun değerlendirmesi için hazırlanan yargı disiplin prosedürlerine ilişkin uluslararası kaynakların özeti sunulmuştur. Bu belgede, 14 ana ilke ve esastan bahsedilmekte olup, sayılan uluslararası kaynaklar özetlenmektedir.

C) Çeşitli çalışma toplantılarında, Proje Ekibi üyeleri tarafından, (hem ulusal sistemler hem de uluslararası kaynaklara ilişkin olarak) **hâkimlerin disiplin sorumluluğu konusundaki temel alanların her birisi ile bağlantılı olarak toplanan bilgiler hakkında tartışmalar yapılması**. Söz konusu tartışmalar neticesinde, Proje Ekibi tarafından asgari standartlar ve göstergeler tanımlanmıştır.

D) Hâkimlerin disiplin sorumluluğu alanındaki standartları ve göstergeleri tanımlayan, **Proje Ekibi Nihai Raporunun hazırlanması ve onaylanması**.

E) **Standartlar ve göstergelerin geliştirildiği Nihai Raporun, AYKA Genel Kurulunda nihai onaya sunulması**.

II.1. Rapor

Proje Ekibi Nihai Raporunun amacı, hâkimlerin disiplin sorumluluğuna ilişkin her bir temel alana dair asgari standartları ve göstergeleri tanımlamaktır. Her bir alan, Raporun ayrı bir bölümünde ele alınmaktadır.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Proje Ekibinin çalışmaları, hâkimlerin mesleki faaliyetleri sırasında (veya hatta özel hayatlarının bazı yönlerinde) uygun bir şekilde hareket etmeleri, mahkemelerin güvenilirliği açısından halk tarafından önemli görülebileceği ve kamunun yargıya ve bir bütün olarak yargı sistemine olan güveni üzerinde etkiye sahip olabileceği için hâkimlerin disiplin sorumluluğu alanında ilgili standartların ve göstergelerin bulunmasına gerçek anlamda bir ihtiyaç olduğu kanaati üzerine odaklanmıştır. Toplumun yargı mensuplarına duyduğu güven ve verdiği yetkilerin bir sonucu olarak; hâkimlerin ağır bir uygunsuz davranış sergilemesi halinde sorumlu tutulmasını sağlayacak birtakım araçların bulunması gerektiği genellikle kabul edilmektedir. Bununla birlikte, hâkimlerin disiplin sorumluluğunun bulunduğu kabul edilerek yaptırım uygulanmasında dikkatli olunması konusunda bariz bir gereksinim de mevcuttur. Bu ihtiyaç, yargı bağımsızlığının korunması gerekliliğine dayanmaktadır. Hâkimlerin disiplin sorumluluğuna yönelik uygun olmayan bir sistem; diğer devlet erki organları, diğer Yargı mensupları, medya, toplum ve hatta dava taraflarınca yapılan yasaya aykırı baskılar karşısında yargı bağımsızlığı ve özgürlüğü üzerinde tehdit oluşturabilir. Hâkimlerin disiplin sorumluluğunun tespit edilmesine yönelik olarak Avrupa genelindeki çok çeşitli sistemleri dikkate alan Proje Ekibi, bu alandaki ilgili asgari standartları belirlemeye gayret ederken, aynı zamanda, söz konusu değerler arasında doğru dengeyi de (yargısal hesap verebilirlik ve yargı bağımsızlığı arasında) tespit etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, Proje Ekibi, üç adet Proje amacı belirlemiştir: a) AB içerisindeki farklı yargı çevrelerinde bulunan hâkimler arasındaki karşılıklı güveni arttırmak; b) AB üye devletlerindeki yargı sistemlerinin tarafsızlığı ve bağımsızlığına kamunun duyduğu güveni pekiştirmek; c) Mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığına ve tarafsızlığına hâlel getirmeksizin hesap verebilirliğini ve etkinliğini güvence altına almak.

Son olarak, Proje Ekibinin, Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2010)12 Sayılı Yargıçların Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları üzerine Tavsiye Kararı, Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'nin (CCJE) Yargının Bağımsızlığı ve Hakimlerin Görevden Alınmaması Standartlarına Dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 1 (2001) Nolu Görüşü; Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunduğu Toplumun Hizmetinde Yargı Konseyine dair 10 Nolu Görüşü, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Hâkimler Magna Cartası (Temel İlkeleri), Yargı Bağımsızlığına Dair BM Temel İlkeleri, Uluslararası Yargının Bağımsızlığı Birliği ve Dünya Barışınca onaylanan, Mt.Scopus tarafından onaylanan, Gözden Geçirilmiş Yargı Bağımsızlığının Uluslararası Standartları, Adli Davranışa ilişkin Bangalore İlkelerinin Etkili Kullanılmasının Ölçütleri-Yargısal Bütünlük Grubu tarafından benimsenen-,Yargı Sisteminin Bağımsızlığına Dair Venedik Komisyonu Raporu Bölüm I: Hâkimlerin Bağımsızlığı, Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu), Evrensel Hâkimler Şartı ve Hâkimlerin Statüsüne ilişkin Avrupa Şartı gibi yargısal hesap verebilirlik ve yargı bağımsızlığı konularının ele alındığı birtakım uluslararası belgelerin içeriklerini de dikkate almış olduğunun vurgulanması gerekir.

II.2 Anket

Asgari standartları ve göstergeleri tartışmak ve geliştirmek amacıyla; Proje Ekibi, Yargıya ilişkin disiplin prosedürlerinin bazı yönlerine dair en iyi uygulamalara ilişkin tavsiye kararları dâhil olmak üzere, Yargıya yönelik disiplin prosedürleriyle ilgili ulusal standartlar hakkında bilgiler toplamaya karar vermiştir. Söz konusu bilgiler, disiplin prosedürleri ile bağlantılı belirli konuları içeren bir anket vasıtasıyla toplanmış olup; söz konusu anket, Proje Ekibi üyeleri ile diğer AYKA üyeleri ve gözlemcileri tarafından yanıtlanmıştır. Ankete verilen cevaplar ve sunulan ek belgeler toplanmış olup; bunlar, sırasıyla Ek C ve Ek D olarak bu Raporun ekinde yer almaktadır.

Anket cevapları, Proje Ekibinin hâkimlerin disiplin sorumluluğu konusunda analize tabi tuttuğu belirli alanlara yönelik ulusal sistemlere dair detaylı bilgilerin elde edilmesini sağlamıştır. Söz konusu bilgiler; yargı disiplini ile yargısal etik kod ve davranış kuralları arasındaki bağlantılar, yargı disiplinine ilişkin hükümlerin kaynakları, hâkimlerin özel hayatına ilişkin yönler de dâhil olmak üzere yargı görevinin kötüye kullanılmasının tanımı, mevcut yaptırımlar, disiplin işlemlerinde yer alan organlar ve kişiler (yargı disiplini alanındaki karar verme süreci ile disiplin şikâyetlerinin soruşturulması ve yönetimi de dâhil) ve yargı disiplininin usule ilişkin yönlerinin (örneğin, disiplin işlemlerinin başlatılması ve hükme bağlanması için gereken zaman dilimi, soruşturma sırasında uygulanabilecek olan geçici uzaklaştırma/açığa alma da dâhil olmak üzere tedbirler veya kısıtlamalar, hâkimlerin disiplin işlemleri bağlamındaki diğer hakları ve yasal temsili, disiplin işlemlerinin

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

dosya üzerinden mi, yoksa duruşmalı olarak mı, halka açık olarak mı yoksa kapalı olarak mı yürütüldüğü, bir disiplin müeyyidesinin hükmedildiği karara karşı itiraz/yeniden incelettirme, denetlettirme hakkı ve ilgili hâkimin kimliği de dâhil olmak üzere işlemlerin duyurulması/yayımlanması gibi konuların) ele alındığı 13 soru ve çeşitli alt sorular neticesinde elde edilmiştir.

Anket, her ülkedeki mevcut durumla – ve bazı durumlarda – analiz konusu alanlarda daha önce üstlenilen veya üstlenilecek olan girişimlerle ilgili olan ve bu sayede ilgili ülkelerdeki durum hakkında genel bilgiler sağlayan açıklamaları ve aynı zamanda Yargıya ilişkin disiplin prosedürlerinin çeşitli yönlerine dair en iyi uygulama tavsiyelerini içermektedir. Bununla birlikte, Anketin amacı, her bir yargı çevresindeki pozisyon ve konuların karşılaştırılması değil, daha fazla bilginin edinilmesi için kolay ulaşılabilir bir rehber oluşturmaktır. Diğer yandan, Ankete verilen bazı cevaplar, belirli konulara ilişkin çok detaylı bilgiler içermekte iken, diğerleri içermemiştir. Bunun sonucunda ise, Ankette her bir konuya ilişkin olarak yer alan cevaplar; tarz, uzunluk ve sayı olarak farklılık göstermiştir. Okuyucu, Anketi okurken, bu hususu aklından çıkarmamalıdır; zira bazı üyelerin Ankette bir konuya ilişkin olarak bilgi vermeyi atlamış olması, ilgili ülkenin, diğer ülkelerin verdiği yanıtlarda belirtilenlere benzer bir düzenleme veya politikasının olmadığını göstermemektedir. Ayrıca, Proje Ekibinin analiz konusu yaptığı konulara ilişkin daha detaylı bilgilerin, ilgili ulusal kuruluştan (ister Yargı Kurulundan, ister Mahkeme İdaresinden veya Adalet Bakanlığından) temin edilmesi mümkündür. Diğer yandan, AYKA'nın amacının üyeler ve gözlemciler arasında deneyim paylaşımı olduğunu aklından çıkarmayan Proje Ekibi; Anketin, henüz Anketi cevaplamamış olan AYKA üyeleri ve gözlemcilerinden gelecek bilgiler ile tamamlanabileceğini ve cevap veren ülkeler tarafından düzenli olarak güncellenebileceğini de önermektedir.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

III. Hâkimlerin disiplin sorumluluğu ve yargı mensuplarına uygulanan disiplin prosedürlerine ilişkin göstergeler

Bu Rapor; ulusal yargı makamları, Yargı Kurulları ve diğer Devlet erkleri tarafından, kendi yargı disiplini ve disiplin sorumluluğu sistemlerinin değerlendirilmesinde ve bunlara ilişkin reformların planlanmasında kullanılabilir. Rapor, hâkimlerin etkinliklerinin ve hesap verebilirliklerinin sağlanmasında da yardımcı olmalı ve kamunun yargıya ve bir bütün olarak yargı sistemine duyduğu güveni de arttırmalıdır. Rapor, ayrıca, farklı hukuk sistemleri ve bu sistemlerin ortak değerleri hakkında farkındalığı arttırarak bunların daha iyi anlaşılmasını sağlamalıdır.

Bu itibarla, belirlenmesi gereken standartlar hakkında bilgi temin etmek amacıyla, yargı disiplini ve disiplin prosedürleri alanında göstergeler belirlenmesi önem arz etmektedir.

2010-2011 yılı AYKA Yargı Kurulları Raporunda; yargı disiplin sisteminin, temel olarak, kamunun güvenini koruyacak yargı düzeninin bağımsızlığı ve şeffaflığı ilkelerine uyulmasını güvence altına alması gerektiği; disiplini tesis etme rolünün, siyasi müdahale ve etkilerden tamamen uzak bir organa verilmesi gerektiği ve disiplin işlemlerinin *özel* organlar yerine yargı sistemi içerisinde yürütülmesinin daha uygun olduğu belirtilmiştir. AYKA Asgari Yargı Standartları III Proje Ekibi 2012-2013 Raporunda, hâkimlerin görevden alınmasına yol açabilecek disiplin müeyyidelerini uygulama yetkisi ve yargı disiplin prosedürlerinin, uygun sayıda yargı mensubunun doğrudan yer aldığı ve hükümetten bağımsız bir organ veya organlara bırakılması gerektiği vurgulanarak; yargı disiplini tesis etmekle görevli olan söz konusu bağımsız organın, uygun bir ulusal Yargı Kurulu (veya söz konusu Yargı Kurulu bünyesinde bulunan spesifik bir disiplin komitesi veya dairesi), bağımsız ulusal veya bölgesel disiplin kurulları veya komiteleri, uygun mahkemelerin başkanları veya hatta Yargının Baş olabileceği belirtilmiştir. Yargı Bağımsızlığı ve Hesap Verebilirliğine ilişkin 2013-2014 yılı AYKA Raporunda, Proje Ekibi, yargı bağımsızlığı ve hesap verebilirliğinin ve bir Devletin

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

yargı sisteminin değerlendirilmesine yönelik bir dizi gösterge geliştirmeye çalışmıştır. Bağımsızlık ve hesap verebilirlik ile disiplin arasında kaçınılmaz bir örtüşme vardır. Söz konusu göstergelerin çoğu, hâkimlerin disiplin sorumluluğu için de geçerlidir.

İki tür gösterge bulunmaktadır. Sübjektif göstergelerin elde edilebilmesi için, toplum içerisindeki ilgili gruplar arasında kamuoyu anketlerinin yapılması gerekmektedir.

Objektif göstergelerin ise, hâkimin hem yapısal düzeyinde hem de kişisel düzeyinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir bütün olarak yargı için disiplin sürecinin mevcut olması yeterli değildir; münferiden hâkimlere ilişkin prosedürlerin de bulunması gerekmektedir. Sorumluluğun, hem kolektif hem de münferit/bireysel olarak öngörülmesi zorunludur; uygun davranış düzeylerinin belirlenmesini sağlamak Yargının kolektif sorumluluğu olmakla birlikte, hâkimin kişisel sorumluluğu ise, söz konusu düzeylere uygun hareket etmektir.

Yargı Sisteminin Bağımsızlığına Dair Venedik Komisyonu Raporu Bölüm I: Hâkimlerin Bağımsızlığı bağlamında, disiplin prosedürleri, azledilememe ilkesi ışığında değerlendirilmiştir. Venedik Komisyonu, azledilememe konusunun irdelendiği Hâkimlerin Statüsüne ilişkin Avrupa Şartını kabul etmiştir. Avrupa Şartında (§ 3.4), bir mahkemede görev yapmakta olan bir hâkimin, rızası olmaksızın başka bir yargısal göreve atanamayacağı veya başka bir yere tayin edilemeyeceği fakat “söz konusu naklin bir disiplin müeyyidesi yoluyla öngörülmekte ve öngörülmüş olmasının” bu kuralın sınırlı istisnalarından birisini teşkil ettiği belirtilmektedir. Venedik Komisyonu, disiplin işlemlerini yürütme yetkisinin yargı kurullarına veya disiplin mahkemelerine verilmesini uygun görmekte olup; ayrıca, disiplin organları tarafından verilen kararlara karşı itiraz imkânının da bulunması gerektiği kanaatindedir.

Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2010)12 Sayılı Yargıçların Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları üzerine Tavsiye Kararında hâkimlerin azledilememesi ve hâkimlik teminatı, hâkimlerin bağımsızlığının temel unsurları olarak vurgulanmıştır (§§ 50, 52, 66, 67 ve 68). Sadece disiplin müeyyidelerinin öngörülmesi veya yargı sistemi teşkilatının yeniden yapılandırılması halinde, bir hâkimin, rızası olmaksızın yeni bir yargısal göreve atanması veya başka bir yere tayin edilmesi söz konusu olmalıdır. Daimi nitelikte yapılan bir yargı ataması, ancak disiplin veya ceza hukuku hükümlerinin ağır ihlallerinin söz konusu olması halinde iptal edilmelidir.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Söz konusu belgede, üye devletlerin mevzuatlarında, politikalarında ve uygulamalarında tatbik edilecek disiplin prosedürlerine ve sorumluluğuna ilişkin bazı tavsiyelere yer verilmiştir. Bakanlar Komitesi; bir hâkimin bir davayı karara bağlarken gerçekleştirmesi gereken, kanun yorumlama, olayları değerlendirme veya delillerin ağırlığını dikkate alma faaliyetlerinin, kasıt veya ağır ihmal durumları hariç olmak üzere, hukuki ve disiplin sorumluluğuna yol açmaması gerektiğini tavsiye etmiştir. Devletin tazminat ödemek durumunda kalmış olması halinde; Devlet, ilgili hâkimin sorumluluğunu ancak dava yoluyla tesis etme yoluna gidebilir.

Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesinde (Singhvi Deklarasyonu, paragraf 26-31), bir hâkime karşı yapılan şikâyet başvurusunun, uygun bir prosedüre göre hızlı ve adil bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hâkimin de başlangıç aşamasında şikâyet hakkında yorumlarını sunma fırsatına sahip olması gerekmektedir. Yargı disiplini veya görevden alma işlemlerinin, bir Mahkeme veya ağırlıklı olarak Yargı mensuplarından oluşan bir Kurul huzurunda yapılması gerekmektedir. Görevden alma yetkisi, suçlama veya ortak bir talepte bulunulması yoluyla Yasama Organına verilebilir. Disiplin cezası, yargısal davranışlara ilişkin olarak mevcut olan yerleşik standartlara göre verilecektir. Ayrıca, Singhvi Deklarasyonunda, hâkim açısından, disiplin işlemlerinin adaleti sağlaması ve hâkime tüm detaylarıyla dinlenilebilme fırsatı vermesi gerektiği de vurgulanmıştır. Disiplin işlemleri/davaları sonunda verilen kararlar, yayınlanacaktır.

Aşağıda, **Yargısal disiplin sorumluluğu alanındaki objektif göstergelerin** bir listesi yer almaktadır:

1.- Rehber ilkeler ve/veya yargısal etik kodların ve/veya davranışların bulunması.

Bu tür etik ilkelerde, toplumun, hâkimlerinden uymalarını bekleyebilecekleri ve hâkimleri sorumlu tutulabilecekleri davranış standartları öngörülmektedir. Rehber ilkeler ve/veya yargısal etik kodlar, kamu güvenini arttırabilecek ve bir hâkimin hem kamusal hem de özel hayatındaki rolünün daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayabilecektir. Söz konusu rehber ilkelerin ve/veya kodların kamuya açık olması gerekmektedir.

2.- Şikâyet prosedürünün bulunması.

Bu göstergeye ilişkin olarak, aşağıdaki alt göstergelerin belirlenmesi mümkündür:

2.1.- Prosedürün mevcudiyeti

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Bu alt gösterge; Yargıda, herhangi bir şikâyet prosedürünün ve şikâyetle bulunma yönteminin bulunup bulunmadığını açıklamaktadır.

2.2.- Prosedürün kapsamı

Bu alt gösterge; hâkimin davranışı, zamana riayet etmemesi ve idari hataları gibi değerlendirmeye kabul edilebilir şikâyet gerekçelerini tek tek saymak suretiyle prosedürün kapsamını açıklamaktadır.

2.3- Şikâyet prosedürüne haricen katılım

Bu alt gösterge, yargının hesap verebilir olmasını sağlamak adına bağımsız temsilcilerin katılımına imkân veren prosedürler ile ilgilidir.

2.4.- Prosedürün sorumluları

Bu alt gösterge, prosedürü uygulayacak olan organlar veya kişiler ile ilgilidir.

2.5.- Şikâyet hakkında verilen karara itiraz

Bu alt gösterge, şikâyet üzerine verilen karara itiraz edilmesinin mümkün olup olmadığını açıklamaktadır.

2.6.- Şikâyet sayısı

Bu alt gösterge, toplumun Yargıya duyduğu güvenin belirlenmesinde kullanılabilecek olup, Yargıya karşı yapılan şikâyetlerin sayısına işaret etmektedir.

2.7- Soruşturma veya yaptırımla sonuçlanan şikâyet sayıları

2.8.-Prosedürün uygulanmasında süreye riayet edilmesi

Bu alt göstergede, işlemlerin başlatılması ile karar verme sürecine ilişkin süreler ele alınmaktadır.

3.- Yönetim, soruşturma ve karar verme dâhil olmak üzere, rehber ilkelerin ve/veya etik kodların ve şikâyet prosedürünün açık ve şeffaf olması.

Yargı mensuplarına uygulanabilecek disiplin prosedürlerine ilişkin objektif göstergelere

gelince; bir hâkimin uygun hareket etmesi beklenen değerler, Yargı Etiğine ilişkin 2009-2010 yılı AYKA Raporunda ifade edilmiş ve açıklanmıştır. Söz konusu Raporda belirtilen tüm vasıflar, bu raporda benimsenmiştir. Disiplin cezasına yol açacak vasıflar, ulusal makamların belirleyeceği bir konu olmakla birlikte, hepsinin kabul edilmesi gerekmektedir.

1.- Hâkimin, rehber ilkelere ve/veya etik kodlara uygun hareket etmesi gerektiği. Söz konusu kodun ayrıntıları, ulusal makamların karar vereceği bir konudur.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

Bu gösterge, Yargının uygun hareket etmesi beklenen standartların düzenlendiği rehber ilkelerin ve/veya etik kodların bulunması ihtiyacını ve hâkimin bunlara riayet etmemesi halinde disiplin cezası almasına yol açabilecek konuları ele almaktadır. Söz konusu standartların veya kuralların doğası gereği, davranış beklentileri, kullanılan yargı yetkisinin niteliği ve kapsamına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir ancak Yargının tümüne uygulanan genel standartlar mevcut olacaktır. Hangi davranış standartlarının uygulandığı, kime uygulandığı ve hangi ihlallerin disiplin cezasına yol açabileceği, ulusal makamların belirleyeceği konulardır.

2.- Hâkimin, bağımsızlık, tarafsızlık ve adil yargılama ilkelerini her zaman uygulaması gerektiği. Yargı yetkilerini adil ve tarafsız bir şekilde kullanmak ve ülkenin hukukunu korkusuz bir şekilde, kayırma yapmaksızın, etkilenmeksizin veya kötü niyet gütmeksizin uygulamak, tüm hâkimlerin sahip olması gereken asli vasfıdır. Söz konusu vasıflar, kamunun güvenini ve bir bütün olarak Yargının dürüstlüğüne muhafaza etmek için vazgeçilmez niteliktedir.

3.- Hâkimin, mesleki ve özel yaşamında her zaman dürüstlikle hareket etmesi gerektiği. Hâkimin dürüstlikle hareket etmesi, bir bütün olarak Yargının dürüstlüğüne ayrılmaz bir parçasıdır.

4.- Hâkimin, makul bir zaman dilimi içerisinde karar vermeye ve davaları sonuçlandırmaya gayret etmesi gerektiği.

Yargı Etiğine ilişkin 2009-2010 yılı AYKA Raporuna göre, bir hâkimin önündeki davayı görürken dikkatli ve özenli bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir ki bu husus davaların konularına uygun makul bir zaman dilimi içerisinde görülerek hükme bağlanmaları ve aynı zamanda kararların kaliteli olmasının sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir. Zamana Riayet Edilmesine ilişkin 2010-2011 yılı AYKA Raporunda (7.1 ve 7.2 numaralı Tavsiyeler), “zamana riayet edilmesine gayret etme konusunda, acele etmeye çalışırken diğer kalite hususlarıyla denge kurmanın zorunlu olduğunun unutulmaması gerektiği” ve “yargı bağımsızlığının asla tehlikeye atılmaması gerektiği” vurgulanmıştır.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

5.- Hâkimlerin, özel hayat hakkı olmakla birlikte, davranışlarının Yargının itibarına gölge düşürmemesi gerektiği.

Hâkimlerin, özel hayat hakkı bulunmakta olup disiplin cezasının sadece hâkimin mesleki görev ve sorumluluklarını ifa ederken ortaya çıkan konulara ilişkin olarak verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte; kamunun güvenini korumak için, hâkimin her zaman Yargının itibarına gölge düşürmeyecek şekilde davranması önem arz etmektedir. Böyle bir davranış, gerekirse, soruşturma ve orantılı/ölçülü bir disiplin cezasına konu edilebilmelidir.

IV. Yargı disiplini ve bunun yargı bağımsızlığı ile dengelenmesi.-

Bu Rapor, “Bağımsızlık ve Hesap Verebilirlik” başlıklı 2013-2014 yılı AYKA raporunun devamı niteliğindedir. Bir bütün olarak Yargının bağımsızlığı ve münferiden hâkimlerin bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün temelinde yer almaktadır. Yargı, bağımsız olmazsa işlevlerini yerine getiremez. Bununla birlikte, bağımsızlık tek başına yeterli değildir. Bağımsızlığın, hesap verebilirlik ile doğrudan bağlantılı olduğu kabul edilmelidir. Bağımsızlık talep etmekle birlikte halka hesap vermeyi reddeden bir Yargı, toplumun güvenini kazanamaz ve ulaşmayı arzu ettiği bağımsızlığı elde edemez.

AYKA, bağımsızlığın kazanılması gerektiği görüşündedir. Bağımsızlık hiçbir şekilde kendiliğinden gelmez. Yargı, tarafsız ve iyi bir şekilde gerekçelendirilen kararlar neticesindeki mükemmel performansı ile meşruiyet ve vatandaşların saygısını kazanır. Bağımsızlığın en iyi güvencesi, mükemmel ve şeffaf bir performanstır. Bu şekilde, yargı görevini ifa eder ve ifa ettiğini gösterir. Hatalar her zaman ortaya çıkar ve eleştiri konusu yapılır; ancak bağımsız ve hesap verebilir bir Yargı, haklı eleştirilere açıktır ve hatalarından ders alır. **Hâkimler, uygun hareket etmemeleri durumunda kendilerine karşı disiplin tedbirleri ile yaptırıma tabi tutulabilecekleri görev ve sorumlulukları içeren rehber ilkelerin ve/veya etik kodların izinde hareket etmelidirler.**

Yargı bağımsızlığı, hâkimin çıkarlarına hizmet etmek adına değil, halka ve vatandaşa hizmet etmek adına vardır. Bu itibarla, hesap verebilirliği sağlamak için, uygun ve uygulanabilir yargı disiplini mekanizmalarının bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte, disiplin süreçleri, Yargının bağımsızlığı açısından hassas bir alanı teşkil etmektedir. Kötü niyetli bir makam,

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

yargı disiplin prosedürlerini, hâkimlerin görevlerini ifa ederken gözünü korkutmak amacıyla kullanabilir. Bu, hâkimlerin uygun olmayan bir düzeyde sorumlu tutulması ve bunun neticesinde kendilerine disiplin cezası verilmesi suretiyle yapılabilir. Kanunları yorumlamalarından veya olayları değerlendirmelerinden kaynaklanan hukuki sorumluluk, bunun bir örneğidir. Bu durum, bir hâkime karşı düzmece, ciddiyetsiz veya sırf zarar verme amacıyla yapılan şikâyetler bağlamında da ortaya çıkabilir. **Disiplin tedbirlerinin ve prosedürlerinin kanunla düzenlenmesi gerekmekte olup;** hâkimleri, yargı disiplin sürecinin kendilerine karşı bu şekilde veya herhangi başka bir şekilde kötüye kullanılmasından korumak amacıyla dikkatlice tasarlanmış prosedürlerin bulunması gereklidir. Yargının hesap verebilirliğini sağlamak amacıyla tesis edilen disiplin prosedürlerinin, hâkimlerin gözünü korkutma aracı haline gelmesine izin verilmemelidir.

Bu tür disiplin yapılarının araştırılmasında, AYKA, Avrupa’da zengin bir çeşitliliğe sahip hukuk kültürünün bulunduğunu kabul ederken; yargı disiplin prosedürlerinin, bağımsız ve anayasaya uygun olarak kurulmuş bir kurul veya benzeri bir kuruluş bünyesinde organize edilmesi gerektiğini değerlendirmektedir¹. Disiplin, yargı etiği ve şikâyetlerin işleme konulmasına ilişkin konular, bir Yargı Kurulunun veya başka bir bağımsız ve özerk bir organın yetkisine girmelidir². Alternatif olarak, bu konular, bütünüyle ilgili yargı sistemi içerisinde de ele alınabilir³. Söz konusu organlar, ağırlıklı olarak meslektaşları tarafından seçilen hâkimlerden oluşmalı ve temsil edilmelidir⁴. Bu organlar, kendi çıkarlarını gözetmekten ve kendilerini korumaktan kaçınılmalıdırlar. Şikâyet süreci; açıkça mesnetsiz, ciddiyetsiz veya sırf zarar verme kastıyla yapılan şikâyetlerin ilk fırsatta reddedilmesini sağlayacak bir eleme mekanizmasını bünyesinde barındırmalıdır.

Bir hâkime karşı yapılan şikâyet ve isnat edilen suçlama, uygun bir prosedüre göre hızlı ve adil bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Hâkimler de adil yargılanma hakkına sahip olup; soruşturmanın başlangıç/hazırlık aşamasının, hâkim tarafından aksi talep edilmedikçe gizli tutulması gerekmektedir. Bir hâkim, ancak yetersiz olduğu veya görevini yerine getirmesine uygun olmayan bir davranış sergilediği gerekçesiyle açığa alınabilir veya görevinden alınabilir. Disiplin cezası, yargısal

¹ AYKA raporu – bağımsızlık ve hesap verebilirlik 11.1b

² Yargının kendi kendisini yönetmesine ilişkin 2008 yılına ait Budapeşte kararı

³ 2010-2011 yılı AYKA Raporu – Yargı Kurulları, paragraf 3.10 – 3.13

⁴ Bakınız: Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) 2007 yılına ait 10 Nolu Görüşü, paragraf 64; 1989 yılına ait Singhvi Deklarasyonu ve 1999 yılına ait Evrensel Hâkimler Şartı, madde 8 ve 11

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

davranışlara ilişkin olarak mevcut olan yerleşik standartlara göre tayin edilmelidir. Disiplin, açığa alma veya görevden alma kararlarının, bağımsız bir denetime tabi tutulması (yargı denetimi veya temyiz) gerekmektedir, ancak yüksek mahkeme kararları veya yasama organının suçlama işlemleri veya benzer işlemlerde aldığı kararlar denetime tabi tutulmayabilir.

V. Yargı disiplini ile rehber ilkeler ve/veya yargısal davranış kuralları/etik kodlar arasındaki bağlantılar.-

1. Etik kurallarının bulunması ihtiyacı ve hâkimlerin ve/veya Yargı Kurulunun bu kuralların hazırlanmasındaki rolü, 2008 yılına ait Budapeşte Kararının mantıksal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu Kararda, AYKA, yargı bağımsızlığı ile hesap verebilirliğin dengelenmesi ihtiyacını tespit etmiştir. Tehlike ise, disiplin prosedürlerinin Yargıyı sindirme aracı olarak kullanılabilecek olmasıdır. Bu itibarla, söz konusu kararda, disiplin ve etik ile ilgili hususların, bir Yargı Kurulunun veya başka bir bağımsız ve özerk organın yetkisine girmesi gerektiği öngörülmüştür. 2009-2010 yılı AYKA Yargı Etiği Raporunda, hâkimler için mesleki davranış ilkelerinin kabul edilmesinin, kamunun güvenini arttırdığı ve hâkimin toplumdaki rolünün daha iyi anlaşılmasına imkân verdiği ifade edilmiştir. Rapora göre; “herkesin hakkı olduğu adaletin bağımsızlığı, kurumların şeffaflığı, basın özgürlüğü ve halkın bilgi edinme hakkı arasında dengenin sağlanması” ihtiyacı bulunmaktadır. Hâkimlerin, halkın kendilerinden beklediği tarafsızlığı ve etkinliği sürdürebilmesi için yargı bağımsızlığının herhangi bir baskı veya manipülasyondan uzak bir şekilde korunmasının önemi vurgulanmıştır. Bu raporda, halkın beklentilerine cevaben, hâkimlerin yaptıkları işlere ilişkin ortak ve temel değerler, koruyucu ilkeler ve kişisel nitelikler vurgulanarak, yargı etiği, müspet yönlerden ele alınmıştır.

2. Diğer yandan, Üye Devletlere yönelik tavsiye kararlarında (paragraf 72 – 74), Bakanlar Komitesi [(CM-REC 2010)], hâkimlere ilişkin etik kuralları aşağıda şekilde ele almıştır:

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

“72. Hâkimlere, faaliyetleri sırasında, mesleki etik ilkeleri yol göstermelidir. Bu ilkeler, sadece, disiplin tedbirleri ile yaptırıma tabi tutulabilecek görevleri kapsamamakta, hâkimlere nasıl bir davranış sergilemeleri gerektiği konusunda da rehberlik etmektedirler.

73. Bu ilkeler, hâkimlere ve yargıya güven telkin etmesi gereken yargı etiği kodlarında öngörülmelidirler. Hâkimler, söz konusu kuralların geliştirilmesinde öncü bir rol oynamalıdır.

74. Hâkimler, etik konularında, yargı içerisindeki bir organa danışabilmelidirler.”

3. 2010 yılında, Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkin Bir Şekilde Uygulanmasına Yönelik Tedbirler (Uygulama Tedbirleri), Yargısal Dürüstlük Grubu tarafından kabul edilmiştir. Birinci Bölümünde, yargı tarafından kabul edilmesi öngörülen tedbirler açıklanmış olup, söz konusu tedbirler, aşağıdakileri içermektedir:

“1.1 Yargı Etiği İlkeleri Beyanının Hazırlanması

1.1 Yargı, Bangalor yargı etiği ilkelerini dikkate alarak, yargı etiği ilkeleri beyanını benimsemelidir.”

Ve ayrıca;

2. Yargı Etiği İlkelerinin Uygulanarak İcra Edilmesi

2.1 Yargı, hâlihazırda görev yapan ve/veya emekli hâkimlerden oluşan ve üyelerine, öngörülen veya gelecek için önerilen davranışlarına ilişkin etik kurallar konusunda tavsiyelerde bulunacak bir yargı etiği danışma komitesi kurulması hususunu değerlendirmelidir.

2.2 Yargı, yargı mensuplarının etik olmayan davranışlarına ilişkin şikâyetlerin mahkemeye taşınmasına yönelik hiçbir hükmün bulunmadığı durumlarda, söz konusu şikâyetleri alacak, soruşturacak, sonuca ve hükme bağlayacak olan güvenilir ve bağımsız bir yargı etiği inceleme komitesi kurulması hususunu değerlendirmelidir. Söz konusu komitenin üyeleri arasında hâkimlerin çoğunlukta olması mümkün olmakla birlikte; söz konusu komitede, toplumun güvenini kazanmak amacıyla, tercihen, meslekten gelmeyip temsilci sıfatıyla hareket eden kişilerden yeterli sayıda üye yer almalıdır.”

4. Disiplin müeyyidelerine yol açan davranışların, mesleki standartlara uymayan davranışlardan ayrılması gerekmektedir. Mesleki standartlar, hâkimlerin geliştirmeyi amaçlaması gereken ve tüm hâkimlerin ulaşmaya çalışması gereken en iyi uygulamayı temsil etmektedirler. Mesleki standartların, disiplin işlemleri yapılmasını haklı gösteren davranışlarla bir tutulmamaları gerekmektedir. Bununla birlikte, mesleki standartlara uyulmamasının disiplin müeyyidesini haklı

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

göstermeye ve gerektirmeye yeterli olduğunun iddia edildiği durumlarda, söz konusu mesleki standart ihlali konuyla önemli ölçüde ilgili olabilir.

5. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE), hâkimlerin mesleki davranışlarına ilişkin 2002 yılında sunduğu 3 nolu görüşünde, aşağıdaki hususları ifade etmiştir:

“46. Mesleki davranış kuralları birtakım sorunlar da yaratmaktadır. Örneğin, söz konusu kurallar, ilgili tüm hususları içerdikleri ve yasaklanmamış olan her şeyin caiz olması gerektiği izlenimini yaratabilirler. Bunlar, durumları fazla basite indirgeme eğilimi göstermekte ve nihayetinde ise, davranış standartlarının belirli bir süre boyunca değişmez oldukları izlenimi yaratmaktadır; oysa ki bunlar sürekli olarak değişim göstermektedirler. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE), kurallardan ziyade, bir “mesleki davranış standartları beyanının” hazırlanarak bundan söz edilmesinin makbul olduğu tavsiyesinde bulunmaktadır.”

Daha sonrasında, CCJE görüşünde aşağıdaki hususlar da ifade edilmiştir:

“... hâkimlerin bağımsızlığının gereken şekilde korunmasını sağlamak adına, herhangi bir mesleki davranış standartları beyanının iki ana prensibe dayalı olması gerekmektedir:

i) birincisi, söz konusu beyan, mesleki davranış temel ilkelerini kapsamalıdır. Hâkimlerin yapmalarının yasak olduğu, önceden belirlenmiş tam bir faaliyet listesinin derlenmesinin genel olarak imkânsız olduğu kabul edilmelidir; düzenlenen ilkeler, hâkimlere yönelik otokontrol araçları, yani faaliyetlerine yol gösterici genel kurallar olarak işlev görmelidirler. Ayrıca, aralarında hem bir örtüşme hem de karşılıklı etkilenme söz konusu olmasına rağmen, davranış ilkeleri, hâkimlere karşı uygulanması mümkün olan disiplin kurallarından bağımsız olmalıdırlar; öyle ki, söz konusu ilkelerin birisine uyulmaması, tek başına, bir disiplin suçu veya hukuki veya cezai sorumluluk gerektiren hareket olarak değerlendirilmemelidir.

ii) ikincisi, mesleki davranış ilkeleri, bizzat hâkimler tarafından hazırlanmalıdırlar. Bu ilkeler, yargının kendisi tarafından ihdas edilen ve yargı makamının genel kabul görmüş etik standartları çerçevesinde hareket ederek meşruiyet kazanmasına imkân veren otokontrol araçları niteliğinde olmalıdırlar. 29 numaralı paragrafta ifade edildiği üzere, muhtemelen bir kişi veya organın desteği ile geniş çaplı bir istişare organize edilmelidir ki, bu kişi veya organ, mesleki davranış standartları beyanının açıklanmasından ve yorumlanmasından da sorumlu olabilecektir.”

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

6. Sonrasında, (2007 yılı) 10 nolu görüşte, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE), Yargı Kurulunun etik konular ile yetkilendirilmesi tavsiyesinde bulunmuştur. 60. paragrafta; CCJE tarafından hazırlanan disiplin kuralları ile mesleki etik kodlar arasındaki ayrım dikkate alındığında, söz konusu ilkeler derlemesinin, hâkimlerin disiplininden sorumlu olan organ dışında başka bir organ tarafından hazırlanması gerektiği ifade etmiştir. Devamında, 61. Paragrafta ise, CCJE, etik ilkelerin geliştirilmesi sürecinde, hâkimlerin kendi mesleki etik kodlarını belirleme imkânından mahrum bırakılmaması sağlanırken, Yargı dışında bulunan kişiler (avukatlar, akademisyenler, dernek temsilcileri, diğer hükümet makamları) ile işbirliği yapılmasının, hâkimlerin kendilerini korudukları ve kendi çıkarlarını gözettikleri şeklindeki muhtemel algıyı önlemek amacıyla haklı görüldüğü değerlendirilmesinde bulunmuştur. 64. paragrafta, CCJE, etik konular ile yetkilendirilen Yargı Kurulunun, yargılama sürecine katılan kişilerin şikâyetlerini de ayrıca inceleyebileceği değerlendirmesinde de bulunmuştur. Menfaat çatışmalarını önlemek amacıyla, disiplin prosedürleri, ilk etapta bir disiplin mahkemesinin yetkisi dâhilinde konu edilmedikleri zaman, Yargı Kurulu üyelerinden farklı olarak, tercihen çoğunluğu meslektaşları tarafından seçilen hâkimlerden oluşan bir disiplin kurulu tarafından işlem görmelidirler, bununla birlikte bir üst mahkemeye itiraz imkânı da sağlanmalıdır. Buna müteakiben, (2010 yılına ait) Hâkimler Magna Cartasında (Temel İlkeler), CCJE, 18 ve 19 numaralı ilkeleri aşağıdaki şekilde öngörmüştür:

“18. Disiplin kurallarından ayrı tutulan deontolojik (etik) ilkeler, hâkimlerin hareketlerine yol gösterici olmalıdırlar. Bunlar, bizzat hâkimler tarafından hazırlanacak ve eğitimlerine de dâhil edilecektir.

19. Her Devlette, hâkimlere uygulanan nizamname veya temel şartta, disiplin müeyyidelerine yol açabilecek uygunsuz davranışlar, disiplin prosedürleri ile birlikte tanımlanacaktır.”

7. 8 ve 9 Aralık 2014 tarihlerinde Dublin’de yaptığı toplantıda, Proje Ekibi, Madrid’deki ilk toplantısında hazırlanmış olan anketi değerlendirmiştir. Söz konusu anketi değerlendirirken, grup, etik konular ile disiplin konuları arasındaki bağlantıyı bazı yönlerden önem arz eden bir ayrım olarak dikkate almıştır. Bir etik kod ile bir davranış kuralı arasına çizgi çekilmesinin zor olabileceği ve bunların her ikisinin de, ihlali durumunda disiplin cezası uygulanmasına yol açabilecek

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

bir disiplin kuralı olarak kullanılmasının mümkün olduğu kaydedilmiştir. Bir davranış kuralının ihlali ile bir etik kodun ihlali, bazen birbiriyle çakışmaktadır. Proje Ekibi, etik kodların hâkimler veya bir yargı kurulu tarafından kaleme alınmaları gerektiğini kabul etmiştir. Etik kodlar kaleme alınırken, yargı dışı üyelerden görüş talep edilebileceği kabul edilmiştir⁵. Hiçbir yargı kurulunun bulunmadığı veya yargı kurulunda meslekten olmayan üyelerin bulunmadığı durumlarda, asgari standartlarda söz konusu ülkeler için meslekten olmayan üyelerin spesifik olarak öngörülmesi zorunludur. Proje Ekibi, etik kod ve davranış kuralları arasındaki farkı tartışmıştır. Hâkimler, davranış kuralları ile bazen çakışan etik kodlara uymalıdır. Bazı ülkelerin (örneğin, Belçika, Hırvatistan, İtalya -CSM-, Romanya, Slovenya, İspanya ve İsveç), davranış kuralını ve etik kuralı birbirinden ayırdıklarını fakat davranış kuralı ihlal edildiği takdirde disiplin işlemlerini uygulamanın mümkün olabileceğini kaydedilmiştir. Etik kodun, ceza gerektiren suçları kapsamadığı kaydedilmiştir. Herhangi bir yargı etiği koduna uyulması gerekmeyle birlikte, bundan, bir etik kodu ihlalinin, disiplin soruşturmasına yol açması gerektiği sonucu çıkarılamaz. Etik kodların sürekli bir şekilde ihlali durumunda disiplin soruşturması söz konusu olabilir. Bu itibarla, etik kodun ihlali, *ipso facto* olarak (yalnız bu nedenle) disiplin soruşturmasına yol açmamalıdır. Genel anlamda, tasvip edilmeyen bir davranışın, Yargının saygınlığına gölge düşüren bir davranış niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. Proje Ekibi, prensip olarak hâkimin özel hayat hakkı olduğunu kabul etmiştir. Ancak hâkim, hem kamusal hem de özel yaşamında en yüksek derecede doğruluk ve dürüstlük ile hareket etmelidir. Hâkim, özel yaşamında, Yargının saygınlığına gölge düşüren bir davranışta bulunduğu takdirde; kendisine karşı disiplin cezanın uygulanabilmesi gerekmektedir. Proje Ekibi, etik kuralların zorunlu birer gereklilik teşkil ettiklerini kabul etmiştir. Etik kod, tüm hâkimler açısından bağlayıcı olması olmalıdır.

8. Söz konusu tartışmaların bir özeti olarak; Proje Ekibi, aşağıdaki sonuçlar üzerinde mutabakata varmıştır:

⁵ Bakınız: Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü (2002) ve Yargı Etiğine ilişkin AYKA Londra Deklarasyonu

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

1. **Bir davranış/etik kodu, hâkimler veya bir Yargı Kurulu tarafından kaleme alınmalıdır. Meslekten olmayan üyelerden, ilgili kodun içeriğine ilişkin görüş veya tavsiyelerini sunması suretiyle katkıda bulunması istenebilir.**
2. Yargı, hâlihazırda görev yapan ve/veya emekli hâkimlerden oluşan ve hâkimlere tavsiyelerde bulunacak bir yargı etiği danışma komitesi kurulması hususunu değerlendirmelidir.
3. Yargı, etik olmayan davranışlara ilişkin şikâyetleri soruşturacak bir yargı etiği inceleme komitesi kurmalıdır. Söz konusu komitenin üyelerinin çoğunluklu olarak hâkimlerden oluşması mümkün olmakla birlikte bu komitede, meslek dışında temsilciler de yer almalıdır.
4. Disiplin müeyyidelerinin uygulanmasına yol açan davranışlar ile mesleki standartlara uygun olmayan davranışlar arasında bir ayrım yapılmalıdır.
5. Kod yerine, “mesleki davranış standartları beyanı” şeklinde tanımlama yapılması uygun olabilir. Bu ise, daha esnek ve gelişmekte olan bir standartlar bütünü ortaya koyar. Disiplin kuralları ile mesleki etik kodlar arasındaki ayrım dikkate alındığında, böyle bir beyanın, bizzat hâkimler tarafından kaleme alınması gerekmektedir. Bununla birlikte, ilgili diğer kişi ve kuruluşların katılımı da haklı görülmektedir. Bunun herhangi bir hükmüne uyulmaması, *ipso facto* olarak (yalnız bu nedenle) bir disiplin konusu teşkil etmemektedir. Aralarında bir örtüşme ve karşılıklı etkilenme bulunmasına rağmen, davranış ilkeleri, hâkimlere karşı uygulanması mümkün olan disiplin kurallarından bağımsız olmalıdırlar.

VI. Hâkimin disiplin işlemlerine yol açabilecek davranışları.-

Disiplin işlemlerine yol açabilecek davranış tiplerine ilişkin uluslararası kaynaklar arasında tutarlılık bulunmakta olup, konunun aşağıdaki şekilde özetlenmesi mümkündür:

1. Ağır ihmallerinin söz konusu olduğu durumlarda birtakım sorumluluklar doğabilecek olmasına karşın; hâkimlerin, bir dava hakkında hüküm tesis ederken kanunları yorumlamaları, olayları değerlendirmeleri veya delillerin ağırlığını dikkate almaları yönünden hukuki ve disiplin sorumluluklarının bulunmaması gerekmektedir.
2. Hâkimler ahlaki davranış ilkelerinin ve yerleşik ahlaki davranış standartlarına dayalı disiplin prosedürlerinin izinde hareket etmelidirler.
3. Bir hâkimin, yargısal görevlerini ifa etmediği, yargı faaliyetlerinde bulunmadığı zamanlarda taşıdığı sorumluk, sıradan herhangi bir kişinin taşıdığı sorumluluk ile aynıdır.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

4. Hâkimler, uygun hareket etmemeleri durumunda kendilerine karşı disiplin tedbirleri ile yaptırıma tabi tutulabilecekleri görev ve sorumlulukları içeren mesleki davranış kuralları ve etik kuralların izinde hareket etmelidirler. Disiplin prosedürleri, yargısal davranışlara ilişkin olarak mevcut olan yerleşik standartlara dayalı olmalıdır.

5. Pozisyon değişikliği veya görevden alma ile sonuçlanan disiplin soruşturmalarına yol açabilecek davranışlar açık bir şekilde belirlenmelidir. Bu, Avrupa düzeyinden ziyade, ulusal düzeyde yapılmalıdır.

Bu hususların, daha önceki çalışmalara bakılarak daha da genişletilmeleri mümkündür. Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2010)12 Sayılı Yargıçların Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları üzerine Tavsiye Kararında⁶, Bakanlar, bir hâkimin üstlenmesi gereken, kanun yorumlama, olayları değerlendirme veya delillerin ağırlığını dikkate alma faaliyetlerinin, kasıt veya ağır ihmal durumları hariç olmak üzere, hukuki ve disiplin sorumluluğuna yol açmaması gerektiği tavsiyesinde bulunmuşlardır. Hâkimler görevlerini yapmadıkları zaman, kendilerine karşı disiplin soruşturmaları başlatılabilecek olmakla birlikte, hâkimlerin, temyiz/itiraz üzerine tadil edilen veya bozulan kararları açısından şahsi sorumlulukları bulunmamalıdır. Hâkimler, ahlaki davranış ilkelerinin izinde hareket etmelidirler ve hâkimler yargısal görevlerini ifa etmediği, yargı faaliyetlerinde bulunmadığı zamanlarda, sıradan herhangi bir vatandaş ile aynı şekilde sorumludurlar.

Singhvi Deklarasyonunda⁷, disiplin cezasının, yargısal davranışlara ilişkin olarak mevcut olan yerleşik standartlara dayalı olması gerektiği kabul edilmiş olup; Yargı Bağımsızlığına Dair BM Temel İlkelerinde⁸ ise, bir hâkimin, ancak görevini yerine getirirken uygunsuz davranış sergilediği veya yetersiz olduğu sebepleriyle görevinden alınabileceği veya açığa alınabileceği ifade edilmiştir.

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin 1 Nolu Görüşünde⁹, disiplin cezası veya görevden alma sonucunu doğurabilecek davranışlara ilişkin standartların hazırlanmasının faydalı olabileceği değerlendirilmesinde bulunulmuştur. 3 Nolu Görüşte¹⁰ ise, bu amacın, Avrupa düzeyinde takip edilemeyeceği ve her Devletin, yargı disiplin cezasına yol açabilecek konuları bir nizamname veya

⁶ §§ 66 ila 71 arasında

⁷ Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu), § 27

⁸ Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 18inci ilke

⁹ Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'nin (CCJE) Yargının Bağımsızlığı ve Hakimlerin Görevden Alınmaması Standartlarına Dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 1 (2001) Nolu Görüşü, paragraf 60

¹⁰ Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, bilhassa 64üncü paragraf

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

şartta açık bir şekilde belirterek tanımlaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Daha önce değinilen ilkeler tekrarlanmıştır.

Bu ilkeler, diğer uluslararası kaynaklara da yansıtılmıştır. Hiçbir hâkimin, mesleki görevlerinin ifası açısından hukuki sorumluluğu söz konusu olmamalıdır (Avrupa Yargıçlar Birliği Hâkimler Şartı); mahkemelerin yargısal değerlendirmeleri, hataları veya hükümlerinin içeriği değil, ağır veya mazur görülemez nitelikte olan veya mesleğin itibarına gölge düşüren görevi kötüye kullanma eylemlerinin disiplin müeyyidesine tabi tutulmaları mümkündür [Kiev Tavsiye Kararları; Dünya Yargıçlar Birliği (IAJ) Sonuçları (1980)]; yargı etiği standartlarını belirleyen bir kanun veya yerleşik kurallar bulunmalıdır (Siracusa İlkeleri 1981); disiplin cezaları, yargısal davranışlara ilişkin olarak mevcut olan yerleşik standartlara dayalı olmalıdırlar (Montreal Bildirgesi 1983); disiplin cezalarının/müeyyidelerinin gerekçeleri kanunla belirlenmeli ve açık bir şekilde tanımlanmalıdır, hâkim, hâkimlik pozisyonunda bulunmasına açıkça uygun olmadığını gösteren davranışları hariç olmak üzere, görevinden alınmamalıdır.

Proje Ekibi, prensip olarak, bir hâkimin, özel yaşam sürmeye hakkı olmakla birlikte, hâkimin kendi özel hayatındaki davranışlarının yargısal imajı üzerinde etkisi olabileceğini ve bunun sonucu olarak, bir hâkimin hem kamusal hem de özel hayatında en yüksek derecede doğruluk ve dürüstlikle hareket etmesi gerektiğini kabul etmiştir. Bir hâkim, kendi hesabına hareket ederken, kendi örf ve adetlerine göre hareket serbestine sahip olmalıdır; ancak, hâkimin ister kamusal, ister özel yaşamında olsun, Yargının saygınlığına gölge düşürebilecek olan bir davranışının disiplin müeyyidesine tabi tutulabilmesi gerekir.

Bununla birlikte, Proje Ekibi, pek çok davranış ilkesi yargı çevrelerinde aynı şekilde değerlendirilmesine ve Avrupa'nın büyük bir kesimini veya tümünü kapsamasına rağmen, ulusal farklılıkların söz konusu olacağı ki bunun, ilgili Pan-Avrupa standartlarının belirlenemeyeceği anlamına geldiğini kabul etmiştir. Dolayısıyla, Proje Ekibi, aşağıdaki standartları kabul etmiştir:

İhlal edilmelerinin, belirli herhangi bir ülkede kabul görmeyeceği bir yargısal davranış/etik tipleri listesi bulunmalıdır. Söz konusu liste, Avrupa düzeyinde değil, ulusal düzeyde hazırlanmalıdır.

Bir hâkimin özel yaşam sürmeye hakkı olmakla birlikte, hem mesleki hem de özel hayatında en yüksek derecede doğruluk ve dürüstlük ile hareket etmesi gerekmektedir. Yargının saygınlığına gölge düşürebilecek olan davranışlar, disiplin cezasına tabi tutulabilmelidirler.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

VII. Disiplin işlemlerinin yönetimi.-

Kimlerin Yargı mensuplarına karşı şikâyet başvurularında bulunabileceği ve yine o kişilerin hangi durumlarda söz konusu şikâyet başvurularında bulunabileceği hususu, bazı uluslararası kaynaklarda çok sınırlı bir kapsamda ele alınmış olup; bu husus, Proje Ekibi tarafından incelenmiştir. Örneğin, bazı ülkelerde, gerçek kişilerin ceza takibatları veya soruşturmaları başlatması mümkündür. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE), 3 Numaralı Görüşünde¹¹, bir hâkimin, kararını bilinçaltında etkileyebilecek olan hapis veya para cezasına çarptırılma korkusu ile hareket edip etmediği sorusunu ele almıştır. “Bir gerçek kişinin ceza takibatı veya soruşturması başlatmasının mümkün olduğu ülkelerde, (...) hâkimin cezai sorumluluğunun bulunduğunu gösteren uygun hiçbir durumun bulunmaması halinde, söz konusu takibat veya soruşturmaların durdurulması için bir mekanizmanın mevcut olması gerektiği” tavsiyesinde bulunulmuştur.

Ankete verilen cevaplar ve Proje Ekibinin çalışma toplantıları sırasındaki tartışmalar neticesinde, kimin şikâyet başvurusunda bulunabileceğine ve şikâyetin isimsiz olarak yapılmasının mümkün olup olmadığına ilişkin olarak çok çeşitli ulusal uygulamaların bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ülkelerin çoğunda (örneğin, Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Danimarka, Fransa, İrlanda, İtalya, Litvanya, Polonya, Romanya, İskoçya, Sırbistan, Slovakya, İsveç veya İspanya), isimsiz olarak şikâyet başvurusunda bulunulması hiçbir şekilde mümkün değildir. Bazı ülkelerde ise (Belçika, Fransa, Litvanya ve İskoçya), şikâyet prosedüründe, şikâyetin yazılı olarak yapılması öngörülmektedir ki, bu durum, şikâyet sahibinin kimliğini ortaya çıkarmaktadır. Bazı ülkelerde (örneğin, Avusturya, Hırvatistan, Almanya veya Macaristan), isimsiz şikâyetlerin yapılmasına imkân veren prosedürler bulunmaktadır. Diğer bazı ülkelerde ise (örneğin, Çek Cumhuriyeti, İngiltere ve Galler, Hollanda, Kuzey İrlanda, Norveç, Portekiz, Slovenya veya Türkiye), isimsiz bir şikâyet başvurusunda bulunulduğu takdirde, isimsiz şikâyet başvurusu yapılmasına yönelik hiçbir prosedür bulunmamasına

¹¹ Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, paragraf 54

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

rağmen, konu, örneğin re'sen soruşturma yoluyla soruşturulabilmektedir. Bu ülkelerin bazılarında ise, hiçbir resmi şikâyet başvurusu yapılmaksızın, bir hâkime karşı soruşturma yürütülmesi mümkündür.

Söz konusu tartışmalar sırasında, takibat ile hiçbir ilgisi bulunmayan birisinin de bir disiplin prosedürü başlatabileceği hakkındaki ciddi endişeler dile getirilmiştir. Ancak, Proje Ekibi, asgari standardın, disiplin prosedürü başlatma ile ilgili mevcut haklarını, bireylerin elinden almaması gerektiğini kabul etmiştir. İsimsiz şikâyetlere ilişkin olarak, Proje Ekibi, bunların kabul edilemez olduğunu ve fakat asgari standardın; bilhassa, isimsiz şikâyetten kaynaklanan konunun re'sen soruşturma yoluyla soruşturulmasının mümkün olduğu söz konusu uygulamaya bazı ülkelerde izin verildiğini yansıtacak şekilde açık ve kesin olarak düzenlenmesi gerektiğini genel olarak kabul etmiştir. Buna göre, asgari standart, kabul görmüş ve yerleşik bir teamülün bulunması haricinde, **şikâyet sahibinin kimliğini genellikle açıklaması gerektiğini** belirtmektedir. Diğer yandan, **şikâyet sahibi kimliğini ister açıklasın, ister açıklamassın, şikâyet herhangi bir kişi tarafından yapılabildiği takdirde, şikâyetin reddedilebileceği veya şikâyet sürecinin devam etmemesine ilişkin bir kararın verilebileceği bir mekanizmanın veya acele muhakeme usulünün mevcut olmasına ihtiyaç bulunduğu** tavsiyesinde de bulunulmuştur. **Prosedürün, bir Hâkimin veya Hâkimlerden oluşan bir organın veya Yargıya karşı doğrudan sorumlu olan bir kişinin kontrolünde olması gerekmektedir.** Yargıya karşı doğrudan sorumlu olan bir kişinin veya organın kontrolünde bulunan söz konusu mekanizmanın veya acele muhakeme usulünün amacı, sırf zarar verme kastıyla ortaya atılan veya hiçbir mesnedi bulunmayan iddiaların, Proje Ekibi tarafından incelenen bazı uluslararası kaynaklarla tutarlı olarak, hızlı bir şekilde reddedilebilmesini sağlamaktır¹².

Hâkimlere karşı yapılan şikâyet başvurularının alınması ve söz konusu şikâyet başvurularının soruşturulması da dâhil olmak üzere, yargı disiplin işlemlerinin yönetiminden sorumlu olan organ konusu, gerek global gerekse Avrupa düzeyindeki bazı uluslararası kaynaklarda da ele alınmakta olup; bu konu, Proje Ekibi tarafından incelenmiştir. Nitekim örneğin, Evrensel Hâkimler Şartı, “hâkimlere karşı yürütülen yargısal işlemlerin ve hâkimlere verilen disiplin cezalarının yönetiminin,

¹² Bakınız: 3 Nolu CCJE Görüşü, 51-57 numaralı paragraflar; Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 17-20nci ilkeler; Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu), 26-31 numaralı paragraflar; Evrensel Hâkimler Şartı, madde 8 ve 11; CCJE Hâkimler Magna Cartası (Temel İlkeleri), 19-22nci ilkeler

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

hâkimlere özgü bağımsızlıktan ödün verilmeyecek şekilde organize edilmesi gerektiği” ve “(...) hâkimlere karşı yürütülen yargısal işlemlerin ve hâkimlere verilen disiplin cezalarının yönetiminin, yargının büyük ölçüde temsil edildiği bağımsız organlar tarafından yürütülmesi gerektiği” (11. Madde) öngörülmüştür. Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkin Bir Şekilde Uygulanmasına Yönelik Tedbirlerde (Uygulama Tedbirleri) (2010), hâkimlere karşı yapılan şikâyet başvurularının alınmasından ve yönetiminden sorumlu organ konusu, ayrıntılı bir şekilde dikkate alınmıştır. Söz konusu uluslararası belgeye göre, “şikâyetlerin alınmasından, hâkimin savunmasının alınmasından ve hâkime karşı disiplin işlemi başlatılmasını gerektiren yeterli ölçüdeki bir durumun söz konusu savunma ışığında bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinden sorumlu olan özel bir organ veya kişi, kanunla tayin edilmeli” ve “böyle bir sonuca varılması durumunda, söz konusu organ veya kişi, konuyu disiplin makamına havale etmelidir” (paragraf 15.3). Bu hüküm, yargısal uygunsuz davranış mağduru olduğunu iddia eden herhangi bir kişinin söz konusu özel organa başvurma hakkı ile tamamlanmaktadır: “Bir hâkimin ağır nitelikteki uygunsuz davranışı sebebiyle mağdur olduğunu iddia eden bir kişi, disiplin soruşturmasının başlatılmasından sorumlu kişi veya organa şikâyetle bulunma hakkına sahip olmalıdır” (15.2).

Avrupa düzeyinde, Hâkimlerin Statüsü Hakkında Avrupa Şartı’nda (paragraf 5.3) şu öngörülmektedir: “Her bireyin, adli hatalar ile ilgili olarak şikâyetini, özel bir formalite söz konusu olmaksızın, bağımsız bir organa sunma imkânına sahip olması gerekir. Dikkatli ve detaylı şekilde yapılan bir inceleme, 5.1inci paragrafta öngörüldüğü gibi, hâkimin hatalı davrandığını kesin olarak ortaya çıkardığı takdirde, bu organın, konuyu disiplin otoritesine sevk etme veya en azından kanunlarca normal şartlar altında yetkili kılınan bir otoriteye gerekli sevki yapmak üzere tavsiyede bulunma yetkisi bulunur”. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE), konuyu, 3 Nolu Görüşünde¹³ derinlemesine olarak ve kendi kanaatine göre incelemiştir: hâkimin mesleki hatası sebebiyle mağdur olduklarını iddia eden kişilerin şikâyetle bulunma hakkı açık bir şekilde kabul edilmiştir. Söz konusu şikâyet, disiplin soruşturması başlatılmasından sorumlu kişi veya organa sunulabilecek olmakla birlikte, şikâyet sahipleri, bizzat disiplin soruşturması başlatma veya bu konuda ısrarcı olma hakkına sahip olmamalıdır. Her halükarda,

¹³ Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, bilhassa paragraf 67 ve 68

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

bir filtreleme mekanizması mevcut olmalıdır, yoksa hâkimler, hayal kırıklığına uğramış dava taraflarının talebi üzerine disiplin işlemleri ile sıklıkla karşı karşıya kalabilirler. Bu sebeple, CCJE, “disiplin soruşturmasının başlatılması ile ilgili prosedürlerin, daha fazla resmi kurala bağlanmasına ihtiyaç olduğu değerlendirilmesinde bulunmuş” ve “ülkelerin; şikâyetlerin alınması, ilgili hâkimin konuya ilişkin savunmasının alınması ve bu savunma ışığında, hâkim hakkında disiplin işlemi başlatılmasını gerektiren yeterli bir durum bulunup bulunmadığına karar verilmesinden sorumlu olan ve böyle bir durumun söz konusu olduğu kanaatine vardığı takdirde, konuyu disiplin makamına havale edecek özel bir organ veya kişi tayin etmeleri ve bu hususu hayata geçirmeleri teklifinde bulunmuştur”.

Ankete verilen cevaplar ve Proje Ekibinin çalışma toplantıları sırasındaki tartışmalar neticesinde, (hâkimlere karşı yapılan şikâyetlerin alınması ve söz konusu şikâyetlerin soruşturulması da dâhil olmak üzere) yargı disiplin işlemlerinin yönetimine ilişkin olarak çok çeşitli ulusal uygulamaların bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bazı yargı çevrelerinde (Belçika, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Hollanda), disiplin işlemlerinin başlatılmasına ilgili mahkemenin Başkanı veya Müdürü tarafından karar verilmekte iken; diğerlerinde ise, Adalet Bakanlığı (ve Cumhuriyet Savcıları Yöneticisi gibi diğer organlar) bu konuda bir rol oynayabilmektedir. Pek çok ülke (bir Yargı Etiği Komitesi kurulmasına yönelik teklifin sunulmuş olduğu, örneğin, İngiltere ve Galler, Kuzey İrlanda, Norveç, İskoçya, İsveç veya İrlanda), gerçek dışı gibi görünen iddiaları veya sırf zarar verme kastıyla ortaya atılan iddiaları kısa ve öz bir biçimde reddetme yetkisi de dâhil olmak üzere, hâkimlere karşı yapılan şikâyetlerin alınması ve yönetimi ile görevli olan bağımsız organlar kurmuşlardır. Diğer yargı çevrelerinde ise, Yargı Kurulu Disiplin Komitesine (İtalya, Hırvatistan, Bulgaristan, Fransa, Slovakya ve Türkiye) veya Yargı Kuruluna bağlı (onun altında) bir yargısal teftiş makamına (örneğin, Arnavutluk, Portekiz veya Romanya), hâkimlere karşı söz konusu olan disiplin işlemlerini yönetme yetkisi verilmiştir. Son olarak, disiplin soruşturmalarının idare edilmesi ile görevli olan ve olayları soruşturup hâkim aleyhine bir durumun bulunup bulunmadığına karar veren (ve bazen, ilgili Yargı Kurulu ile bağlantıları bulunan) bir disiplin komiseri veya benzer bir organın bulunduğu ülkeler de vardır (Polonya ve İspanya). Şikâyetlerin soruşturulmalarına gelince; bunlar, bir cumhuriyet savcısı veya özel bir disiplin

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

savcısı (Avusturya, İtalya, Macaristan, Hollanda, Slovenya ve Sırbistan), Yargısal Teftiş makamı (Arnavutluk, Fransa, Portekiz, Romanya veya Türkiye) veya disiplin prosedürlerinin yönetiminden sorumlu olan organ tarafından atanan bir soruşturma komitesi, soruşturmacı veya özel bir heyet (bu tür heyetlerin kurulmasını öngören mevcut bir teklifin bulunduğu, Belçika, Bulgaristan, İngiltere ve Galler, İtalya -CPGA-, Litvanya, Kuzey İrlanda, İskoçya ve İrlanda’da olduğu gibi) tarafından da yürütülebilmektedir.

Tartışmalar sırasında, Proje Ekibi, yargı disiplin soruşturmalarından sorumlu olan organın, özel olarak tasarlanan ve Yargıya karşı sorumlu olan ayrı bir bağımsız organ olması gerektiğini kabul etmiştir. Proje Ekibi, (i) ilk bakışta haklı görünen bir durumun mevcut olup olmadığını soruşturacak ve bu konu hakkında karar verecek ve (ii) yerleşik ulusal teamüllerin de dikkate alınması gerekmekte birlikte, disiplin işlemlerini hükme bağlayacak olan ayrı organların mevcut olması gerektiğini de kabul etmiştir. Her halükârda, bu alandaki asgari standartların, daha küçük ülkelerin söz konusu standartlara uymalarını sağlayacak şekilde gerçekçi olmaları gerekmektedir. Adalet Bakanlığının, yargı disiplin soruşturmalarında etkili bir role sahip olduğu kabul edilmiş olduğundan; açıklanan asgari standartlarda, **şikâyetlerin alınmasından ve bunların yönetiminden sorumlu olan ve Adalet Bakanlığından bağımsız olan ve sadece Yargıya karşı mesul olan ayrı bir organın bulunması gerektiği** ifade edilmiştir. “Ayrı organ” ifadesi, Proje Ekibinde temsil edilen yargı çevreleri ve muhtelif ülkelerde şikâyetler ile iştigal eden organların farklılık gösteren oluşumlarını yansıtmak amacıyla seçilmiştir. Ayrıca, söz konusu organ veya kişinin bağımsız olması gerekmekte olup; bunun, ilgili Yargı Kurulu veya yargıya karşı doğrudan sorumlu olan bir kişi veya bir hâkimler heyeti veya bir organ veya bir hâkim olması mümkündür.

Bununla birlikte ve yargı bağımsızlığının, taciz etme amacı taşıyan veya ciddi olmayan şikâyetlere karşı yeterli bir şekilde korunması amacıyla; herhangi bir bireyin bir hâkime karşı şikâyetle bulunması halinde, sırf zarar verme kastıyla ortaya atılan veya gerçek dışı iddiaların süratli bir şekilde reddedilebilmesini sağlayacak şikâyet ret organının bulunması gerektiği kabul edilmiştir. Şikâyetlerin soruşturulmasından ve disiplin soruşturmalarının karara bağlanmasından sorumlu olan organlar arasında bir ayrımın bulunması gerektiği ve yürütülen soruşturmaların, soruşturmaya tabi tutulan hâkimin talebi üzerine delil elde etme de dâhil olmak üzere, kanunlarca belirtilen esaslara

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

uygun olarak yürütme ilkelerine tamamen uygun olması gerektiği konusunda da mutabakata varılmıştır. Bu doğrultuda, kabul edilen asgari standartlarda, **Yargıya karşı sorumlu olan ve şikâyetleri soruşturma yetkisi bulunan bir organ veya kişinin mevcut olması gerektiği ve soruşturmalarda, yazılı ve/veya sözlü delillerin de elde edilmesi imkânının bulunması gerektiği** ifade edilmiştir.

Çoğu ülkede, şikâyetlerin sunulması açısından birtakım zaman sınırlamaları bulunmaktadır. Ankette, zaman sınırlamalarına ilişkin olarak anlamlı cevaplar verilmiştir (örneğin, Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, İngiltere ve Galler, Fransa, Macaristan, İtalya -CSM-, Litvanya, Kuzey İrlanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, İskoçya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya ve Türkiye’de). Proje Ekibinin tartışmalarında, şikâyetin sunulması için ve ilgili şikâyetin incelenmesi için zaman sınırlamaları bulunması gerektiği genel olarak kabul edilmiştir. Şikâyetin sunulmasında amaca uygunluğun bulunmaması, ilgili hâkim için adil bir durum olmayacaktır. Zaman sınırlamalarının, yasal kesinliği sağlayacak şekilde tayin edilmeleri gerekmektedir. Danimarka, İngiltere ve Galler, Kuzey İrlanda ve İrlanda gibi bazı ülkelerde, (hâlihazırda tartışma konusu edilen teklif konusu düzenlemede) zaman sınırlamasını özel durumlarda uzatma konusunda sınırlı bir yetki bulunmaktadır. Tartışmalar sırasında, zaman sınırlamalarını uzatma hakkının bulunup bulunmaması gerektiğine ilişkin olarak görüş farklılıkları ortaya çıkmıştır. Herhangi bir süre uzatımının ancak istisnai durumlarda mümkün kılınması gerektiği kabul edilmiştir. Şikâyet prosedürlerindeki amaca uygunluğa ilişkin uluslararası kaynaklarda bu husus desteklenmektedir. Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesinde (Singhvi Deklarasyonu), bir hâkime karşı yapılan şikâyet başvurusunun, uygun prosedürde süratli ve adil bir şekilde incelenmesi gerektiği tavsiyesinde bulunulmuştur¹⁴. Yargı Bağımsızlığına Dair BM Temel İlkelerinde¹⁵, bir hâkime karşı yapılan şikâyet başvurusunun veya suçlamanın uygun prosedürde süratli ve adil bir şekilde incelenmesi gerektiği ve hâkimin adil yargılanma hakkına sahip olması gerektiği tavsiye edilmiştir. **Bir şikâyetin sunulabilmesi için zaman sınırlamasının söz konusu olması gerektiği ve bunun sadece istisnai durumlarda uzatılması gerektiği** tavsiyesinde bulunulmuştur.

Proje Ekibi, şikâyetin incelenmesine yönelik zaman sınırlamaları konusunu da değerlendirmiş ve bunların kısa olmaları gerektiği sonucuna varmıştır. Ankete verilen cevaplarda görüldüğü üzere,

¹⁴ Singhvi Deklarasyonu, 26 ila 31inci paragraflar

¹⁵ Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 17 ila 20nci ilkeler (yukarıda önceden geçen)

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

çoğu ülkede, şikâyetlerin incelenmesi için, bazı durumlarda kısa ve kesin olan zaman sınırlamaları bulunmaktadır (örneğin, Arnavutluk, Polonya, Romanya, Slovakya ve İspanya). Yasal kesinlik ve adil olma hususları, yukarıda tartışılan şikâyetlerin sunulması hususunda olduğu gibi, şikâyetlerin incelenmesi hususu için de geçerlidir. Bir yaptırım uygulanacak olduğu takdirde, bunun gecikmeksizin uygulanması gerekmektedir. Bu itibarla, **soruşturmanın sonuçlandırılması, kararın verilmesi ve herhangi bir yaptırımın uygulanması için bir zaman sınırlamasının bulunması gerektiği; herhangi bir yaptırımın, şikâyetin esasına ilişkin karardan hemen sonra ve ne olursa olsun fazla gecikmeksizin uygulanması gerektiği; zaman sınırlamalarının, ancak soruşturmanın karmaşıklığı, hâkimin hastalığı veya cezai soruşturma gibi istisnai durumlarda uzatılmasının mümkün olması gerektiği** tavsiyesinde bulunulmuştur.

VIII. Hâkimin disiplin işlemleri bağlamındaki güvenceleri ve hakları.-

AYKA, yargı disiplininden sorumlu olan organ konusunu, kendi Proje Ekiplerinin önceki iki raporunda daha önce ele almıştır. 2010-2012 yılı Raporunda, Yargı Kurulları Proje Ekibi, disiplin sürecine ilişkin olarak geliştirilmesi mümkün olan, esas itibarıyla iki çözümün bulunduğunu belirtmiştir: a) bütünüyle ilgili yargı sistemi içerisindeki bir süreç veya b) meslekten gelmeyip temsilci sıfatıyla hareket eden üyelerin de yer alacağı şekilde ve çoğunluğu yargı mensuplarının oluşturduğu bir veya birden fazla bağımsız ve özerk organ veya Yargı Kurulu (3.13). Söz konusu Raporda, Yargı Kurullarının, “kendisine yapılan başvurularda, kendi çıkarlarını gözetme ve kendilerini koruma saiki söz konusu olmaksızın ağır mesleki görev ihlallerini yaptırıma tabi tutmak suretiyle kamu güveninin” korunmasındaki rolü vurgulanmış (3.10) ve şu husus eklenmiştir: “hâkimlere ilişkin disiplin prosedürünün yönetimi ile görevli Yargı Kuruluna duyulan kamu güveninin korunabilmesi için, yürürlükteki söz konusu prosedürün sadece işletilmemesi, bunun yanında, prosedürün, yargıya ilişkin olarak yürürlüğe konulan ilkelere sadık kalmayan yargı mensuplarının disiplin altına alınmasının etkin bir yöntemi şeklinde vatandaşlar tarafından algılanması da hayati bir öneme sahiptir” (3.11). Raporda,

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

görevin [yargı disiplini görevinin] “siyasi müdahale ve etkilerden tamamen uzak bir organa verilmesi gerektiği” şiddetli bir şekilde tavsiye edilmiştir (3.11).

AYKA Proje Ekibinin “2012-2013 yılı Asgari Yargı Standartları III” başlıklı Raporunda, bu önemli konu, hâkimlerin azledilmekten korunması bağlamında ele alınmış ve yargı bağımsızlığı ilkesi ile bağlantılı ve yargı bağımsızlığının ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Raporda, özellikle disiplin müeyyidelerinden kaynaklananlar olmak üzere, hâkimlerin azledilememeleri konusunda istisnaların mevcut olduğu kabul edilmiş ve “yargı görevinden alınma ile sonuçlanabilecek olan disiplin müeyyidelerini uygulama yetkisi ile yargı disiplinine yönelik prosedürlerin, hükümetten bağımsız ve uygun sayıda yargı mensubunun doğrudan yer aldığı organ veya organların eline bırakılması gerektiği” (20nci sayfada) vurgulanarak: “Yargı disiplini ile görevli söz konusu bağımsız organın, uygun bir ulusal Yargı Kurulu (veya Yargı Kurulu bünyesindeki özel bir daire veya özel bir disiplin komitesi), bağımsız ulusal veya bölgesel disiplin kurulları veya komiteleri, uygun mahkeme başkanları ve yargının başı dahi olabileceği” belirtilmiştir.

Eski AYKA Proje Ekiplerinin Raporları, hâlihazırdaki Proje Ekibi tarafından derlenen ve incelenen uluslararası kaynaklar ile bütünüyle uyumludur. Evrensel Hâkimler Şartı ve Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu) gibi, global bir kapsama sahip ve yargı bağımsızlığına ilişkin olan uluslararası belgelerde, yargı disiplini ile görevli organ konusu ele alınmıştır. İlk söylenen uluslararası belgede “hâkimlere karşı yürütülen yargısal işlemlerin ve hâkimlere verilen disiplin cezalarının yönetiminin, yargının büyük ölçüde temsil edildiği bağımsız organlar tarafından yürütülmesi gerektiği” (11. Madde) öngörülmüş iken, ikincisinde (paragraf 26a), “yargısal görevden alma veya disiplin soruşturmalarının, başlatıldıkları zaman, ağırlıklı olarak yargı mensuplarından oluşan bir Kurul veya Mahkeme nezdinde yapılması gerektiği” vurgulanarak, “ancak, görevden alma yetkisinin, tercihen söz konusu Mahkeme veya Kurulun tavsiyesi üzerine, suçlama veya ortak bir talepte bulunulması yoluyla Yasama Organına verilebileceği” kabul edilmiştir. Aynı şekilde, 1983 yılına ait Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesinde (Montreal Bildirgesi), bir hâkimi görevden alma veya disiplin altına alma/disiplin cezası verme yetkisinin, Yürütmeden bağımsız bir kuruluşa verilmesi gerektiği” (2.7. Madde), zira “Yürütmenin, hâkimlere karşı yapılan şikâyet başvurularını havale etmek veya ilgili konuyu karara bağlamak suretiyle değil, disiplin soruşturmalarının başlatılması suretiyle hâkimlerin disiplin sürecine katılabileceği, sadece bu şekilde

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

katılabileceği” (2.6. Madde) öne sürülmüştür. Söz konusu uluslararası belgede, “hâkimi görevden alma yetkisinin tercihen bir yargı komisyonuna havale edilmesi gerektiği” (2.8. Madde) ilaveten ifade edilerek; “hâkimleri disiplin altına alma ve görevden alma yetkisinin Yasama dışındaki bir kuruluşa verildiği sistemlerde, hâkimlerin disiplin altına alınması ve görevden alınması amacıyla kurulan komisyonun, daimi olması ve ağırlıklı olarak Yargı mensuplarından oluşması gerektiği” (5.6. Madde) belirtilmiştir.

Yargı disiplini alanında sorumluluklara sahip ve bağımsız bir organın mevcut olması gerekliliği, Avrupa Konseyi çerçevesinde ihdas edilen uluslararası kaynaklarda da ifade edilmiştir. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyine (CCJE) göre, “Devletler, disiplin müeyyide ve tedbirleri (bunların bir mahkeme tarafından incelenmediği durumlarda) uygulama görevini haiz olan ve kararları, üst bir yargı organı tarafından denetlenecek olan veya kendisi bizzat üst bir yargı organı olan özel bir yetkili organı kanunla kurma konusunu değerlendirmelidirler”¹⁶. Bu düşünce, Toplumun Hizmetindeki Yargı Kurulları ve hâkimlerin disiplin sorumluluğu konularının ele alındığı diğer CCJE görüşleri tarafından daha da geliştirilmiştir. CCJE, şu görüşleri ifade etmiştir: “herhangi bir hâkim hakkında açılan disiplin soruşturmasının, tüm savunma haklarını güvence altına alan prosedürleri uygulayan bağımsız bir makam (veya “komisyon”) tarafından, sadece böyle bir bağımsız makam (veya “komisyon”) tarafından karara bağlanması gerekmektedir”; (...) “böyle bir komisyonun görevlendirilmesinden sorumlu olan organ, (üyeleri, diğer hâkimler tarafından demokratik bir şekilde seçilen) bağımsız bir organ olabilir ve olmalıdır” ve “her zaman için, söz konusu diğer kişilerin, yasama, hükümet veya idare mensubu olmamaları kaydıyla hâkimler dışındaki kişilerin disiplin komisyonuna üye olmaları hiçbir şekilde engellenmemelidir”¹⁷. Diğer yandan, CCJE’nin görüşüne göre “hâkimlerin, disiplin soruşturmalarında, yargı bağımsızlığı ilkesinin sağladığı korumadan yararlandırılmaları ve söz konusu disiplin soruşturmalarının, açık bir şekilde tanımlanan disiplin suçlarına dayalı olarak ve siyasi

¹⁶ Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi’nin (CCJE) Yargının Bağımsızlığı ve Hakimlerin Görevden Alınmaması Standartlarına Dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 1 (2001) Nolu Görüşü, paragraf 59

¹⁷ Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, paragraf 71

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

etkilerden uzak bir organ nezdinde yürütülmesi önem arz etmektedir: Devlet Başkanı, Adalet Bakanı veya diğer herhangi bir siyasi makam temsilcisi, disiplin organında yer alamaz”. CCJE, “çıkartışmalarını önlemek amacıyla, disiplin prosedürlerinin, ilk etapta, bir disiplin mahkemesinin yetkisi dâhilinde konu edilmedikleri zaman, Yargı Kurulu üyelerinden farklı olarak, kanun önünde aynı hak ve görevlere sahip kişiler tarafından seçilen hâkimlerden ağırlıklı olarak oluşan bir disiplin kurulu tarafından tercihen işlem görmesi, bununla birlikte bir üst mahkemeye itiraz imkânının da sağlanması gerektiğini”¹⁸ zikretmiştir. CCJE’nin, yargı disiplininden sorumlu organ konusuna yaklaşımı, “Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2010)12 Sayılı Yargıçların Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları üzerine Tavsiye Kararına göre, “soruşturmaların (disiplin soruşturmalarının), hâkime tüm adil yargılanma güvencelerini sağlayan ve karara ve yaptırıma karşı itiraz etme hakkını tanıyan bağımsız bir makam veya bir mahkeme tarafından yürütülmesi gerekmektedir” (paragraf 69). Bu yaklaşım, “yargı kurullarının veya disiplin mahkemelerinin disiplin soruşturmaları yürütme yetkilerini destekleyen” ve “bir yargı kurulunun, hâkimlerin atanması ve terfileri üzerinde ve (belki de kurul bünyesinde kurulan bir disiplin kurulu vasıtasıyla) onlara karşı uygulanabilecek olan disiplin tedbirleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olması gerektiğinin”¹⁹ kabul edildiği Venedik Komisyonunun görüşleri ile de uyumludur.

Ankete verilen cevaplar ve Proje Ekibinin toplantıları sırasındaki tartışmalar, Avrupa’daki muhtelif yargı çevrelerinde, disiplin soruşturmalarını karara bağlamakla görevli değişik türden organların bulunduğunu göstermiştir. Genel anlamda konuşmak gerekirse; bu konuda Proje Ekibi tarafından üç önemli sistem tespit edilmiştir: a) Yargı Kurulunun (veya Kurul bünyesindeki özel bir komitenin) hâkimlere karşı yürütülen disiplin soruşturmalarının karara bağlanmasından sorumlu olan tek organ durumunda olduğu sistemler (Arnavutluk, Bulgaristan, Hırvatistan, Fransa, İtalya, Portekiz, Romanya, İspanya veya Türkiye); b) İngiltere ve Galler, Almanya, İrlanda (Yargı Etiği Komitesine ilişkin mevcut tekliflere göre), Kuzey İrlanda, Norveç, İskoçya, Sırbistan, Slovakya veya

¹⁸ Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunduğu Toplumun Hizmetinde Yargı Konseyine dair 10 Nolu Görüşü, paragraf 63 ve 64

¹⁹ Yargı Sisteminin Bağımsızlığına Dair Venedik Komisyonu Raporu Bölüm I: Hâkimlerin Bağımsızlığı, paragraf 43; Yargıda Atamalarla İlişkin Venedik Komisyonu Raporu, paragraf 25

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

İsveç gibi, Yargının başının, Yargı Kurulu dışındaki bağımsız bir komite veya heyetin veya (yüksek yargı makamlarında bulunanların disiplin sorumluluğu halinde) sevk süreci vasıtasıyla Yasamanın dahi karar organı durumunda olduğu sistemler ve son olarak, c) hâkimlere karşı açılan disiplin davalarının adliye mahkemeleri tarafından (söz konusu mahkemelerin özel disiplin heyetleri veya özel disiplin mahkemeleri tarafından da olmak üzere), ülkenin Yüksek Mahkemesi tarafından veya ilgili mahkemenin Başkanı tarafından dahi karara bağlandığı sistemler (Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Macaristan, Litvanya, Hollanda, Polonya ve Slovenya).

Disiplin soruşturmalarında karar veren organlar yelpazesindeki farklılığı dikkate alan Proje Ekibi, bir karar organının tipi ve oluşumuna ilişkin olarak, bu konudaki asgari standardın sıkı olmaktan ziyade daha çok genel tutulması gerektiğine karar vermiştir. Standartların kapsamının, farklılık gösteren sistemleri dikkate alacak ve kapsayacak şekilde yeteri kadar geniş olması gerektiği, zira her ülke veya yargı çevresinde bir yargı kurulunun bulunmadığı da kabul edilmiştir. Bununla birlikte, **karar veren kişi veya organın kanunla düzenlenmesi gerektiğini** öngören ve yargı bağımsızlığından kaynaklanan standart üzerinde tam bir mutabakat bulunmaktadır. Ayrıca, söz konusu kişi veya organın, diğer Devlet erklerinden (Yürütme ve Yasama) bütünüyle bağımsız olması ve (üniversitelerdeki gibi bir organ ise), **çoğunluğunu Hâkimlerin oluşturması ve söz konusu görev yönünden uzman bir Hâkimin bulunması ve bu Hâkimin, hakkında soruşturma yapılan Hâkime göre daha kıdemli olması gerekmektedir.** Yargı Kurullarının, Yargının korunmasını sağlayan ve Yargı bağımsızlığının güvence altına alınmasında önemli bir rol oynayan ve yargı atamaları, mesleki kariyer yönetimi ve yargı disiplini alanlarında görevler üstlenen bağımsız kurumlar şeklindeki pozisyonu dikkate alındığında; bir Yargı Kurulunun kurulmuş olduğu böyle yargı çevrelerinde, **yargı disiplini ile görevli olan organ, uygun ulusal Yargı Kurulu (veya Yargı Kurulu bünyesindeki özel bir komite veya daire) olabilir.** Yargı Kuruluna alternatif olarak, hâkimlere karşı yürütülen disiplin prosedürlerine ait kararların verilmesinden sorumlu ve bu yetkiye sahip olan organ,

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

yasama ve yürütmeden bağımsız ulusal bir yargı disiplin kurulu veya komitesi olabilir.

Hâkimlerin disiplin işlemleri kapsamındaki güvenceleri ve hakları bağlamında Proje Ekibi tarafından ele alınan diğer bir husus ise, açığa almadır ki, bir disiplin cezası niteliğinde olmamakla birlikte, hâkime karşı ortaya atılan iddiaya ilişkin soruşturma süresince uygulanabilecek olan önlemler nitelikli geçici bir tedbirdir. Bu hususun, ancak en istisnai ve ciddi hallerde ve ancak hâkim açığa alınmaz ise hâkimin doğruluğuna ve/veya bağımsızlığına hâlel gelebileceğinin öngörülmesi durumunda göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Hâkimin geçici bir tedbir olarak açığa alındığı böyle durumlarda, hâkimin, kötünîyetle yapıldığı ortaya çıkan şikâyetten, soruşturma sebebiyle zarar görmemesi gerekmektedir. Bu itibarla, herhangi bir açığa alma durumunda, ilgili hâkime tam maaşının ödenmesine devam edilmelidir. Ancak bu konuda bir denge kurulması gerekir, eğer ilgili hâkim, soruşturma sırasında işbirliğinde bulunmakta makul olmayan bir şekilde gecikir veya işbirliğinde bulunmaz ise, kendisine maaş verilmesinin durdurulması hususunun değerlendirilmesi gerekebilir.

Proje Ekibi tarafından incelenen uluslararası kaynaklarda, hâkimin görevini sürdürmesini uygunsuz kılan hukuka aykırı bir davranış sergilediği veya yetersiz olduğu gerekçelerinin bulunması ve bunların ispatlanmış olması haricinde, görevinden alınmayan hâkimden²⁰ bahsedilmekte olup; bir hâkimin, uygun disiplin prosedürü neticesinde verilen bir karar veya kanunla öngörülmedikçe başka bir yere tayin edilemeyeceği, açığa alınamayacağı veya yargı görevinden alınamayacağı; açığa alma gerekçelerinin açık bir şekilde tanımlanması ve yargısal davranışlara ilişkin olarak mevcut olan yerleşik standartlara dayalı olması gerektiği ve bir hâkimin, ancak yargının bağımsızlığına, tarafsızlığına ve doğruluğuna açıkça aykırı davranışı veya ciddi nitelikli bir yetersizliğin bulunması sebebiyle yargı görevinden alınabileceği²¹ ifade edilmiştir.

Bundan; bir hâkimin ancak kanuna uygun olarak gerçekleştirilen disiplin sürecinin akabinde ve ancak ağır nitelikli bir uygunsuz davranış sebebiyle açığa alınabileceği veya görevinden alınabileceği ve disiplin süreci sırasındaki açığa almanın, sadece çok nadir ve istisnai durumlarda söz konusu olması gerektiği sonucuna varılabilir. Esasen, ankete verilen cevaplar, hâkime karşı ortaya atılan iddiaya ilişkin soruşturma sırasındaki önlemler nitelikli geçici bir tedbir olarak, açığa almanın,

²⁰ Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 18inci ilke; Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu), paragraf 30

²¹ Bakınız: Mt. Scopus Onaylı ve Revizeli Yargı Bağımsızlığı Uluslararası Standartları (2008), 5. Madde ve Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkin Bir Şekilde Uygulanmasına Yönelik Tedbirler (Uygulama Tedbirleri) (2010), 16. Madde

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

ancak en ağır disiplin suçlarına ilişkin istisnai durumlarda söz konusu olmasına rağmen ve halkın Yargıya veya yargı sistemine olan güveninin korunması açısından gerekli görüldüğü zamanlarda veya hâkime karşı bir ceza davasının açıldığı veya ceza soruşturmasının başlatıldığı zamanlarda, Avrupa’da bulunan yargı çevrelerinin çoğunda (Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, İngiltere ve Galler, Fransa, Macaristan, İtalya, Hollanda, Kuzey İrlanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya ve Türkiye) kabul edilmesinin mümkün olduğunu göstermiştir. Bazı Avrupa ülkelerinde (İrlanda, Sırbistan ve İsveç) ise, soruşturma veya disiplin prosedürü sırasında hâkimin açığa alınmasına ilişkin hiçbir özel hüküm bulunmamakta olup; Litvanya’da ise, disiplin soruşturmasının başlatılması, sadece, ilgili hâkimin, yargısal uygunsuz davranışta bulunduğu iddia edilen belirli bir davadan alınmasına yol açmaktadır. Açığa almanın kabul edilebileceği bazı yargı çevrelerinde (örneğin, Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Macaristan veya İspanya’da), ilgili hâkimin maaşı, açığa alınma süresi zarfında genellikle düşürülmekle birlikte; disiplin süreci neticesinde hiçbir disiplin cezasına hükmedilmediği takdirde, ilgili hâkime, maaşının ödenmemiş kısmını tam olarak geri alabilme hakkı tanınmıştır.

Buna göre, Proje Ekibi, **bir hâkimin ancak en ciddi ve istisnai durumlarda ve Adaletin yönetimi açısından gerekli olan hallerde açığa alınması gerektiği** sonucuna varmıştır. **Hâkim, açığa alındığı takdirde, diğer istisnai durumlarda veya soruşturma sırasında işbirliğinde bulunmakta önemli ölçüde gecikerek soruşturmanın gecikmesine sebep olmamış veya gereği gibi işbirliğinde bulunmuş ise, soruşturma sırasında maaşın tam olarak ödenmesine devam edilmelidir. Soruşturma sırasında kesinti yapılan maaş tutarı, ilgili Hâkime disiplin cezası verilmemiş ise veya Hâkimin iddia konusu eylemde bulunmadığı daha sonra ortaya çıkmış ise, kendisine ödenmelidir.**

2012-2013 yılı AYKA Proje Ekibi Asgari Yargı Standartları III Raporunda, yargısal azledilememenin korunması ile bağlantılı olarak, hâkimlerin disiplin prosedürleri sırasındaki güvence ve hakları konusu bu arada ele alınmıştır. Söz konusu raporda, “azledilememe ilkesinin, hâkimlerin başka bir yere tayin gerekçelerinin açık bir şekilde belirlenmesini ve herhangi bir dış etkiden uzak olan ve kararları itiraz veya denetimine tabi olan bağımsız bir organ veya makam tarafından yürütülen şeffaf prosedürler vasıtasıyla, başka bir yere mecburi tayin konusunun karara bağlanmasını zorunlu kıldığı” ve “yargı disiplini alanında yetkili makam tarafından verilen karara karşı itiraz, temyiz veya

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

yargı denetimi imkânı da dâhil olmak üzere, bir hâkimin görevinden alınabileceği disiplin suçlarının tanımlanmasına ve kanunlarca belirtilen esaslara göre olma şartına uygun disiplin prosedürlerine ihtiyaç olduğu” belirtilmiştir (sayfa 20 ve önerilerin özeti, §§ 4.21 ve 4.22).

Hâkimlerin disiplin prosedürleri bağlamındaki haklarına ve güvencelerine ilişkin uluslararası kaynaklar, söz konusu rapor ile uyumlu olup, aşağıdaki şekilde özetlenmeleri mümkündür:

1. Bir hâkime karşı söz konusu olan bir şikâyet veya suçlama, adil yargılama güvenceleri ile birlikte uygun bir prosedüre göre hızlı ve adil bir şekilde incelenmelidir. Disiplin cezası, hâkim açısından adaleti, tam olarak dinlenilmeyi ve savunma hakkını bütünüyle sağlayan ve önceden belirlenmiş prosedür kurallarına uygun olmalıdır. Hâkimler, disiplin prosedürleri ile bağlantılı olarak, en az Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.1. Maddesinde sağlananlara eşdeğer korumalardan yararlandırılmalıdırlar. Takip edilecek disiplin prosedürleri, hâkimlere uygulanacak kanunda, mümkün olduğunca spesifik anlamda olmak üzere tanımlanabilirler²².
2. Disiplin prosedürlerinde, tarafların tam olarak dinlenilmesi de yer almalı ve hakkında soruşturma yürütülen hâkim, temsil edilme hakkına sahip olmalıdır. Hâkim, ayrıca, başlangıç/hazırlık aşamasında, şikâyet hakkındaki yorumlarını sunma imkânına da sahip olmalıdır. Prosedürler, savunma hakkını tam olarak güvence altına almalı ve disiplin organı veya komisyonunun kesin ve gerekçeli tasarruflarına tabi olmalıdırlar²³.
3. Hâkim tarafından aksi talep edilmedikçe, şikâyetin incelenmesi, başlangıç/hazırlık aşamasında gizli tutulmalıdır. Disiplin ve görevden alma işlemleri, *kameraya* kaydedilebilir. Bununla birlikte, hâkim, duruşmanın halka açık olarak yapılmasını da talep edebilir.

²² Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 17nci ilke; Evrensel Hâkimler Şartı, madde 11; Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere yönelik CM/Rec(2010)12 Sayılı Yargıçların Bağımsızlığı, Etkinliği ve Sorumlulukları üzerine Tavsiye Kararı, § 69; Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uyumsuz Davranışlar ve Tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, paragraf 69; Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkin Bir Şekilde Uygulanmasına Yönelik Tedbirler, madde 15

²³ Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 17nci ilke; Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu), paragraf 26a) ve 28; Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Montreal Bildirgesi), Madde 2.32; Hâkimlerin Statüsüne ilişkin Avrupa Şartı, 5.1. İlke

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

İster *kameraya* kaydedilmiş, ister halka açık olarak gerçekleştirilmiş olsun, özellikle hâkime karşı bir yaptırımın hükme bağlandığı kararlar olmak üzere, disiplin işlemlerinde verilen kararlar, yayınlanabilirler²⁴.

4. Disiplin müeyyideleri, prensip olarak ve uygulamada ölçülü/orantılı olmalıdırlar. Uygulanabilecek olan müeyyidelerin dereceleri, nizamnamede düzenlenir ve bunların uygulanması, orantılılık/ölçülülük ilkesine tabidir. Her yetkili mercii, hem prensipte hem de uygulamada, orantılı olması gereken müeyyideleri belirlemelidir²⁵.

5. Karara ve yaptırıma itiraz hakkı, hâkime verilmelidir. Bir mahkemeye veya daha yüksek bir yargı makamına itiraz hakkı bulunmalıdır. Disiplin, açığa alma veya görevden alma soruşturmalarında verilen kararlar, bu hususun yüksek mahkeme kararları için veya suçlama veya benzer işlemlerde yasamanın kararları için geçerli olmaması mümkün ise de, bağımsız bir denetime tabi olmalıdırlar²⁶.

Buna göre, Proje Ekibi; disiplin soruşturmaları sırasında, kuralların, ilgili hâkimin hak ve menfaatlerini koruyacak ve soruşturmaların gizliliğini uygun bir şekilde sağlayacak yeterli korumaları tesis etmesi gerektiğini kabul etmiştir.

Ayrıca, disiplin soruşturmaları/işlemleri bağlamındaki haklarını gereği gibi kullanabilmesi için, hâkimin, her ne kadar şikâyetin acele muhakeme usulüne tabi olarak soruşturulması sırasında buna gerek olmasa dahi, şikâyet resmen soruşturulacak olduğu takdirde, bilgi alma hakkına sahip olduğu da kabul edilmiştir. Bir hâkim, davranışına ilişkin herhangi bir şikâyete cevap vermesine imkân sağlayacak şekilde bilgi alma hakkına sahip olmalıdır; bununla birlikte, ancak şikâyet asılsız veya açık bir şekilde kabul edilemez bulunmayıp reddedilmediği takdirde, hâkimin bilgi almaya ihtiyacı bulunmaktadır. Bu aşamada, başkaca soruşturmalar yapıldığı zaman, hâkimin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bunun amacı; hâkimi, gereksiz şekilde sıkıntıya sokulma ihtimaline karşı korumak

²⁴ Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 17nci ilke; Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Singhvi Deklarasyonu), paragraf 29; Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Montreal Bildirgesi), Madde 2.32; Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkin Bir Şekilde Uygulanmasına Yönelik Tedbirler, madde 15

²⁵ Hâkimlerin Statüsüne ilişkin Avrupa Şartı, 5.1. İlke; Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, paragraf 74; Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkin Bir Şekilde Uygulanmasına Yönelik Tedbirler, madde 15

²⁶ Yargı Bağımsızlığına dair BM Temel İlkeleri, 20nci ilke; Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Montreal Bildirgesi), 2.32 ila 2.37. Maddeler; Hâkimlerin Statüsüne ilişkin Avrupa Şartı, 5.1. İlke; Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık olmak üzere Hakimlik Meslek Kurallarını Belirleyen İlke ve Kurallara dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dikkatine sunulan 3 Nolu Görüşü, paragraf 77 v)

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

veya hâkimin tarafsızlık ve bağımsızlığına hâlel gelmesini önlemek veya hâkimin tarafsızlık ve bağımsızlığına hâlel gelebileceği yönünde halkta bir algı oluşmasını önlemektir.

Avrupa’da bulunan yargı çevrelerindeki ulusal uygulamalar hakkındaki birtakım tartışmalardan sonra; Proje Ekibi tarafından incelenen uluslararası kaynaklara göre hâkimin şikâyet hakkındaki yorumlarını sunma imkânına sahip olması gereken başlangıç aşamasının, bir şikâyet akabindeki soruşturmanın hazırlık aşaması olarak yorumlanması gerektiği kabul edilmiştir.

Hakkında disiplin soruşturması başlatılan hâkime, kendi tercihiyle, bir kişi tarafından yardımcı olunmalı ve/veya söz konusu hâkim, bir kişi tarafından temsil edilmelidir ki; bu kişi başka bir hâkim olabileceği gibi, hâkimler meslek birliğinden/örgütünden birisi veya bir avukat da olabilir. Anket vasıtasıyla derlenen bilgilere göre, Avrupa genelindeki tüm yargı çevrelerinde, hâkimin, kendi tercihlerine göre ister bir avukat, ister bir hukuk müşaviri, ister hâkimin bir meslektaşısı vasıtasıyla olsun, yasal temsil veya yardıma erişim imkânına sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu itibarla, gerek yazılı olarak yapılan, gerekse duruşmalı olarak yapılan herhangi bir soruşturmada, temsil/yardım edilme imkânının ulusal kurallara göre ilgili hâkime verilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Proje Ekibi, hâkimin gerekli ise veya öyle istediği takdirde temsil edilmesi gerektiğini; zira kendi tercihiyle bir avukat tarafından yasal olarak temsil edilip edilmeyeceğine veya birisinin kendisine yardımcı olup olmayacağına karar vermenin, hâkimin kendi meselesi olduğunu kabul etmiştir. Etkin bir şekilde temsil edilme hakkı, temsil/yardım masraflarının ödenmesine bağlıdır. Kendi bünyesinde temsil edilen çoğu Avrupa ülkesindeki uygulamayı dikkate alan Proje Ekibi, hâkimin, kendisine düşen masrafları ödemesi gerektiğini ve fakat nihai bir beraat kararı verildiği takdirde Devletin söz konusu masrafları karşılayacağını kabul etmiştir. Buna göre; tanımlı standartta, **bir hâkimin öyle istediği takdirde kendi seçimine göre bir kişi tarafından yasal olarak temsil edilme veya kendisine yardımcı olunması hakkına sahip olduğu** ifade edilmiştir. **Hâkim, kendisine karşı ortaya atılan suçlamalardan aklandıığı takdirde ise, uygun olan hallerde ve makul surette yaptığı yargılama masrafları, Devlet tarafından kendisine iade edilebilmelidir.**

Buna göre, Proje Ekibi, hâkimlere karşı yürütülen disiplin prosedürlerinin; tam bir savunma hakkına, duruşmalara katılarak dinlenilme hakkına, gerek sözlü gerekse yazılı delil gösterme hakkına, şikâyetin ne kadar bir süre ile soruşturulacağını ve kararın ne zaman verileceğinin kendisine bildirilmesi hakkına ve ilgili disiplin organı tarafından verilen kararın gerekçelerinin kendisine

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

bildirilmesi hakkına sahip olma güvenceleri de dâhil olmak üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.1. Maddesi kapsamındaki esaslara uygun olarak yürütme şartlarını karşılaması gerektiğini de kabul etmiştir. Kararın adilliği, gerekçenin gösterilmesi gerekliliği ile yakın bağlantı içinde olup, bu da kararın keyfi olmasını önlemede bir ipucudur. **Disiplin prosedürüne tabi tutulan hâkime, aşağıdaki hakların tanınması gerekmektedir:**

- 1 Kendisine karşı ortaya atılan iddia hakkında tam olarak bilgilendirilme
- 2 Temsil edilme
- 3 Aklanma üzerine masraflar
- 4 Duruşmalara katılarak dinlenilme; gerek sözlü, gerekse yazılı delil gösterme
- 5 Hakkındaki bir şikâyet soruşturulacak olduğu takdirde, derhal bilgilendirilme hakkı
- 6 Şikâyetin ne kadar bir süre ile soruşturulacağının ve kararın ne zaman verileceğinin kendisine bildirilmesi hakkı
- 7 Hakkında verilen karara ait gerekçelerin kendisine bildirilmesi hakkı
- 8 İtiraz hakkı

Daha önce değinilen uluslararası standartlarla uyumlu olarak; her ülkenin, ispat edilen uygunsuz bir davranış halinde uygulanabilecek olan kendi disiplin sistemi kapsamındaki yaptırımları tanımlaması gerektiği kabul edilmiştir. Farklı hukuk sistemleri ve gereklilikler dikkate alındığında; uygulanacak olan müeyyidelerin bir liste halinde ulusal düzeyde düzenlenmesi daha uygun bulunmuştur. Bu itibarla; uygulanacak olan yaptırımları belirlemek, her yargı sisteminin görevi olup; söz konusu yaptırımların açık bir şekilde tanımlanması, bunların uygulanmasına kanunla yetki verilmesi ve iddia edilen konuya göre orantılı olması gerekmektedir. Yaptırımların orantılı olması vurgulanmıştır: Orantılılık, ilgili yaptırımların hem tanımlanmasında hem de uygulanmasında geçerli olmalı, dikkate alınmalıdır. Tanımlanan standartta; **yaptırımların açık bir şekilde tanımlanması, bunların uygulanmasına kanunla yetki verilmesi ve iddia edilen konuya göre orantılı olması gerektiği belirtilmiştir ve disiplin müeyyideleri orantılı olmalıdır.**

Disiplin soruşturmaları ile nihai kararların (soruşturma geçiren hâkimin ismi de dâhil) yayınlanması/aleni olması konusuna ilişkin olarak çalışma toplantıları sırasındaki tartışmalarda Avrupa'daki yargı çevreleri arasında, uygulamada kayda değer farklılığın bulunduğu ortaya çıkmıştır. Disiplin müeyyidelerinin yayınlanması, etik kuralların hâkimler tarafından dahi daha iyi bilinmesine

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

katkıda bulunmaktadır. Buna karşılık, soruşturma geçiren hâkimin isminin açıklanması, özellikle kendisine karşı hiçbir disiplin tedbiri karara bağlanmamış olduğu takdirde, hâkimin otoritesinin gelecekte haksız bir şekilde zayıflamasına yol açabilir. Bu itibarla, soruşturma geçiren hâkimin isminin açıklanması, her ülkenin kendi takdirine bırakılmalıdır. Proje Ekibi, soruşturma geçiren hâkimin isminin açıklanmaması gerektiğinin standartta açık bir şekilde belirtilmesi gerektiğini ve fakat bazı ülkelerde, soruşturma geçiren hâkimlerin isimlerinin açıklanmasına belirli durumlarda izin verildiği dikkate alındığında, bu hususun emredici bir şekilde ifade edilmemesi gerektiğini de kabul etmiştir. Bu itibarla, tanımlanan standartta; **kendisine karşı herhangi bir yaptırım uygulanmadan ilgili hâkimin isminin açıklanması istenemez. Bir yaptırımın uygulanması halinde ise, ilgili karar, (soruşturma geçiren hâkimin ismi açıklanarak veya açıklanmaksızın) yayınlanabilir veya yayınlanmayabilir.**

AYKA üyelerinden ve anket gözlemcilerinden gelen cevaplar, ilk derece disiplin organı tarafından verilen kararlara karşı çok çeşitli itiraz veya temyiz prosedürlerinin bulunduğunu göstermiştir. Genel olarak konuşmak gerekirse; disiplin organı tarafından verilen kararların temyizi veya denetimi, disiplin prosedürü neticesinde kararın ilgili Yüksek Mahkeme tarafından verildiği (Çek Cumhuriyeti ve Hollanda gibi) yargı sistemleri hariç olmak üzere, tüm Avrupa çapında mümkündür. Örflere, adetlere ve benzer durumlarla ilgili daha önceki mahkeme kararlarına dayalı, yazılı olmayan hukuk sisteminin geçerli olduğu yargı sistemlerinde; genel kural olarak, temyiz, doğrudan mümkün olmayıp, yargısal denetim imkânı açık kalmıştır (örneğin, İngiltere ve Galler, Kuzey İrlanda ve İrlanda, hâlihazırda görüşme sürecinde olan Yargı Kurulu Kanunu Tasarısına göre). Mevcut olduğu durumlarda, itiraz/temyiz süreçleri, disiplin itiraz komisyonları veya mahkemeler tarafından (örneğin, Belçika, Macaristan, Slovakya veya Slovenya'da olduğu gibi); ilgili yüksek idare mahkemesi veya Danıştay da dâhil olmak üzere, idare mahkemeleri tarafından (Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Fransa, İtalya -CPGA-, Sırbistan, İspanya ve Türkiye'de olduğu gibi) veya ülkenin anayasa mahkemesi veya yüksek mahkemesi tarafından (örneğin, Avusturya, Hırvatistan, Danimarka, İtalya -CSM-, Litvanya, Polonya, Portekiz ve Romanya'da olduğu gibi) karara bağlanmaktadır.

Proje Ekibi üyeleri, yargısal denetim veya temyiz başvurusu/itiraz yoluyla, bir mahkeme veya daha yüksek bir yargısal makamın bağımsız bir denetim veya temyiz incelemesi imkânının bulunması gerektiği konusunda mutabakata varmıştır, çünkü disiplin soruşturmasına tabi hâkimin, karara ve yaptırıma itiraz hakkı vardır. Bu itibarla, hakkında disiplin yaptırımı uygulanan hâkimin karara ve yaptırıma itiraz hakkı vardır.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

İster bir makam, ister bir komisyon, isterse bir mahkeme olsun, ilk derece disiplin organı kararına itiraz edebilmesinin vurgulanması uygun görünmektedir. Ancak, ilgili standardın, itiraz/temyiz hakkının açıkça bulunmadığı disiplin sistemlerini de dikkate alacak şekilde geniş ve esnek bir biçimde tanımlanması gerekmektedir; zira disiplin kararı, suçlama veya benzer işlemler dâhilinde, kararın yasama tarafından verilmesine izin veren kabul görmüş bir teamülün bulunması halinde veya ülkenin yüksek veya en üst dereceli mahkemesi tarafından verilmektedir. Kabul edilen standartta; **hâkimin itiraz hakkına sahip olduğu ve bu hususun, yüksek mahkeme veya yasama organı kararları açısından geçerli olmamasının ihtimal dâhilinde olmasına rağmen, yargısal denetim veya temyiz yoluyla itiraz hakkının bulunması gerektiği** belirtilmiştir.

IX. Asgari Standartların Özeti.-

Proje Ekibi; Hâkimlerin, uygun hareket etmemeleri durumunda kendilerine karşı disiplin tedbirleri ile yaptırıma tabi tutulabilecekleri görev ve sorumlulukları içeren etik kuralların izinde hareket etmeleri gerektiği değerlendirmesinde bulunmuştur. Hâkimlerin, kasıt veya ağır ihmal durumları hariç olmak üzere, bir dava hakkında hüküm tesis ederken kanunları yorumlamaları, olayları değerlendirmeleri veya delillerin ağırlığını dikkate almaları yönünden hukuki ve disiplin sorumlulukları bulunmamalıdır. Disiplin tedbirleri ve prosedürleri, kanunla düzenlenmelidir. Disiplin prosedürleri yargının hesap verebilirliğini sağlamalı, yargıçları yıldırmaya yol açmaya izin vermemelidir.

Söz konusu ilkelere ilişkin olarak uygulanmaları gereken asgari standartlar şunlardır:

1. Rehber ilkeler ve/veya etik kodlar, hâkimler veya bir Yargı Kurulu tarafından kaleme alınmalıdır. Meslekten olmayan üyelerden, ilgili kuralın içeriğine ilişkin görüş veya tavsiyelerini sunması suretiyle katkıda bulunması istenebilir.
2. İhlal edilmelerinin, belirli herhangi bir ülkede kabul görmeyeceği bir yargısal etik tipleri listesi bulunmalıdır. Söz konusu liste, Avrupa düzeyinde değil, ulusal düzeyde hazırlanmalıdır.
3. Bir hâkimin özel yaşam sürmeye hakkı olmakla birlikte, hem mesleki hem de özel hayatında en yüksek derecede doğruluk ve dürüstlük ile hareket etmesi gerekmektedir. Yargının saygınlığına gölge düşürebilecek olan davranışlar, disiplin cezasına tabi tutulabilmelidirler.
4. Şikâyetlerin alınmasından ve bunların yönetiminden sorumlu olan ve Adalet Bakanlığından bağımsız olan ve sadece Yargıya karşı mesul olan ayrı bir organ bulunmalıdır.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

5. Genel olarak, bir şikâyet sahibinin kimliği bellidir; ancak bir şikâyet herhangi bir kişi tarafından yapılabildiği takdirde, şikâyetin reddedilebileceği veya şikâyet sürecinin devam etmemesine ilişkin bir kararın verilebileceği bir mekanizma veya acele muhakeme usulünün bulunmasına ihtiyaç vardır. Prosedür, bir Hâkimin veya Hâkimlerden oluşan bir organın veya Yargıya karşı doğrudan sorumlu olan bir kişinin kontrolünde olmalıdır.

6. Yargıya karşı sorumlu olan ve şikâyetleri soruşturma yetkisi bulunan bir organ veya kişi bulunmalıdır. Soruşturmalarda, yazılı ve/veya sözlü delillerin de elde edilmesi/toplanması imkânı bulunmalıdır.

7. Karar veren kişi veya organ kanunla düzenlenmelidir. Söz konusu organın çoğunluğu, Hâkimlerden oluşmalı, ilgili görev yönünden uzman bir Hâkim bulunmalı ve bu Hâkim, hakkında soruşturma yapılan Hâkime göre daha kıdemli olmalıdır. Yargı disiplini ile görevli olan organ, uygun ulusal Yargı Kurulu (veya Yargı Kurulu bünyesindeki özel bir komite veya daire) veya yürütme ve yasama organlarından bağımsız bir ulusal disiplin kurulu veya komitesi olabilir.

8. Bir şikâyetin sunulabilmesi için bir zaman sınırlaması bulunmalı ve söz konusu zaman sınırlaması, ancak istisnai durumlarda uzatılmalıdır.

9. Soruşturmanın sonuçlandırılması, kararın verilmesi ve herhangi bir yaptırımın uygulanması için bir zaman sınırlaması bulunmalıdır. Herhangi bir yaptırım, şikâyetin esasına ilişkin karardan hemen sonra ve ne olursa olsun fazla gecikmeksizin uygulanmalıdır. Söz konusu zaman sınırlamalarının, ancak soruşturmanın karmaşıklığı, hâkimin hastalığı veya cezai soruşturma gibi istisnai durumlarda uzatılması mümkün olmalıdır.

10. Kendisine karşı herhangi bir yaptırım uygulanmadan, ilgili hâkimin isminin açıklanması istenemez. Bir yaptırımın uygulanması halinde ise, ilgili karar, (soruşturma geçiren hâkimin ismi açıklanarak veya açıklanmaksızın) yayınlanabilir veya yayınlanmayabilir.

11. Bir hâkim, ancak en ciddi ve istisnai durumlarda ve Adaletin yönetimi açısından gerekli olan hallerde açığa alınmalıdır.

12. Hâkim, açığa alındığı takdirde, diğer istisnai durumlarda veya soruşturma sırasında işbirliğinde bulunmakta önemli ölçüde gecikerek soruşturmanın gecikmesine sebep olmamış veya işbirliğinde gereği gibi bulunmuş ise, soruşturma sırasında maaş tam olarak ödenmesine devam edilmelidir. Soruşturma sırasında kesinti yapılan maaş tutarı, ilgili hâkime disiplin cezası verilmemiş ise veya hâkimin iddia konusu eylemde bulunmadığı daha sonra ortaya çıkmış ise, kendisine ödenmelidir.

13. Bir hâkim, öyle istediği takdirde kendi seçimine göre bir kişi tarafından yasal olarak temsil edilme veya kendisine yardımcı olunması hakkına sahiptir. Hâkim, kendisine karşı ortaya atılan suçlamalardan aklandığı takdirde, uygun olan hallerde ve makul surette yaptığı yargılama masrafları, Devlet tarafından kendisine iade edilebilmelidir.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA)

14. Soruşturma geçiren Hâkim, aşağıdaki haklara sahiptir:

- 1 Kendisine karşı ortaya atılan iddia hakkında tam olarak bilgilendirilme
- 2 Temsil edilme
- 3 Aklanma üzerine masraflar
- 4 Duruşmalara katılarak dinlenilme; gerek sözlü, gerekse yazılı delil gösterme
- 5 Hakkındaki bir şikâyet soruşturulacak olduğu takdirde, derhal bilgilendirilme hakkı
- 6 Şikâyetin ne kadar bir süre ile soruşturulacağını ve kararın ne zaman verileceğinin kendisine bildirilmesi hakkı
- 7 Hakkında verilen karara ait gerekçelerin kendisine bildirilmesi hakkı
- 8 İtiraz hakkı

15. Yaptırımlar; açık bir şekilde tanımlanmalı, bunların uygulanmasına kanunla yetki verilmeli ve iddia edilen konuya göre orantılı olmalıdırlar.

16. Hâkim, itiraz hakkına sahip olmalı ve bu hususun, yüksek mahkeme veya yasama organı kararları açısından geçerli olmamasının ihtimal dâhilinde olmasına rağmen, yargısal denetim veya temyiz yoluyla itiraz hakkı bulunmalıdır.

*Bu metin, HSYK Dış İlişkiler ve Proje Bürosu tarafından yapılan gayri resmî çeviridir.

**Raporun eklerine ulaşmak için bakınız:

http://encj.eu/images/stories/pdf/GA/Hague/encj_report_minimum_standards_v_adopted_ga_june_2015.pdf

